

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA

Katedra ekonomiky

Studijní program: Zemědělské inženýrství

Studijní obor: Provozně podnikatelský

**Analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability v zemědělském
podniku**

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Václav Krutina, CSc.

Autor diplomové práce:

Lukáš Michalíček

2006

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability v zemědělském podniku“ vypracoval samostatně na základě vlastních zjištění a materiálů, které uvádím v seznamu literatury.

V České Bělé dne 22. dubna 2007.....Lukáš Michalíček

Děkuji Ing. Václavu Krutinovi, CSc. za odborné vedení a cenné metodické rady a dále bych chtěl poděkovat pracovníkům sledovaného subjektu za poskytnuté podkladové materiály a informace.

OBSAH

1	ÚVOD	6
2	LITERÁRNÍ PŘEHLED	7
2.1	RENTABILITA A JEJÍ VÝZNAM V PODNIKU	7
2.2	HODNOCENÍ RENTABILITY	8
2.3	VÝSLEDEK HOSPODAŘENÍ, VÝNOSY, NÁKLADY	12
2.3.1	Výsledek hospodaření	12
2.3.2	Výnosy	13
2.3.3	Náklady	14
2.3.3.1	Evidence nákladů	14
2.3.3.2	Členění nákladů	15
2.3.3.3	Kalkulace nákladů	17
2.4	EKONOMICKÁ SITUACE ČESKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ	19
3	METODIKA PRÁCE	23
4	CHARAKTERISTIKA PODNIKU	26
5	ANALÝZA VÝSLEDKU HOSPODAŘENÍ A RENTABILITY	28
6	ROZBOR NÁKLADOVOSTI, ZPENĚŽOVÁNÍ A RENTABILITY HLAVNÍCH ROSTLINNÝCH PRODUKTŮ	33
6.1	SPECIFIKA PĚSTOVÁNÍ OBILOVIN	33
6.2	PŠENICE OZIMÁ	34
6.2.1	Technologie pěstování	34
6.2.2	Zpeněžování	35
6.2.3	Nákladovost a rentabilita pšenice ozimé	36
6.3	JEČMEN JARNÍ	41
6.3.1	Technologie pěstování	41
6.3.2	Zpeněžování	42
6.3.3	Nákladovost a rentabilita ječmene jarního	43
6.4	BRAMBORY KONZUMNÍ	48
6.4.1	Technologie pěstování	48
6.4.2	Nákladovost a rentabilita brambor konzumních	50
6.5	ŘEPKA OZIMÁ	55
6.5.1	Technologie pěstování	55
6.5.2	Zpeněžování	56
6.5.3	Nákladovost a rentabilita řepky ozimé	57

7	ROZBOR NÁKLADOVOSTI, ZPENĚŽOVÁNÍ A RENTABILITY HLAVNÍCH ŽIVOČIŠNÝCH PRODUKTŮ.....	62
7.1	DOJNICE.....	62
7.2	VÝKRM SKOTU	68
8	ZÁVĚR	74
9	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	76

1 ÚVOD

Po vstupu České republiky do Evropské unie se české zemědělství začlenilo do společné agrární politiky EU. V Evropské unii je relativně autonomní postavení zemědělství. Vychází ze všeobecného uznání výrazných specifík agrárního sektoru. Společná agrární politika EU patří mezi nejvíce integrované v rámci všech společných politik. Současně však také platí, že společná agrární politika je zdrojem nejsložitějších problémů EU, a to v souvislosti s konfliktními zájmy členských zemí na úseku financování, regionální politiky či vnějších vztahů.

Pro české zemědělství znamenal rok 2004 významný přelom. Díky vstupu ČR do EU a navazujícímu přijetí Společné zemědělské politiky (SZP) EU se české zemědělství začlenilo do systému, který je charakterizován výraznou dotační politikou, regulací agrárního trhu a tarifní i netarifní ochranou společného trhu EU. Dále byl rok 2004 charakterizován z hlediska zemědělství mimořádně příznivým počasím, které znamenalo rekordní sklizeň rostlinné produkce. Rok 2005 byl charakterizován velmi proměnlivým počasím během vegetačního období, což mělo negativní vliv především na kvalitu sklizených plodin. Dosahované výnosy většiny plodin byly mírně nadprůměrné.

V hospodaření zemědělských podniků hraje velmi důležitou roli dosahování zisku a s ním související hodnocení nákladovosti, zpeněžování a rentability. Tato analýza byla provedena v zemědělském podniku v kraji Vysočina. Zemědělství v kraji Vysočina je tradičním a nezastupitelným odvětvím ekonomiky. Na rozdíl od jiných krajů ČR nemá pouze doplňkový charakter, jeho úloha je podstatná a významná. Podíl městského obyvatelstva v kraji Vysočina je v porovnání s ostatními kraji nejnižší.

Kraj Vysočina je zemědělským krajem s více než 10% zaměstnaností v zemědělství a v lesnictví. Kraj má své prvenství v republice v počtu chovaného skotu a je na předním místě v počtu chovaných prasat. První místo zaujímá i v pěstování brambor. Patří do trojice nejvýznamnějších krajů z hlediska rozsahu pěstování a sklizně žita, kukuřice na zeleno a siláž, luskovin a řepky. Specializace v zemědělství je ovlivněna méně příznivými půdními a klimatickými podmínkami, kdy 92 % zemědělské půdy kraje leží v bramborářské výrobní oblasti. Kraj se vyznačuje poměrně vysokým stupněm zornění, orná půda tvoří 77,4 % zemědělské půdy. Zemědělská výroba a lesní hospodářství má výraznou krajínovotvornou funkci.

2 LITERÁRNÍ PŘEHLED

2.1 RENTABILITA A JEJÍ VÝZNAM V PODNIKU

Rentabilita výroby v tržních podmínkách je hlavní kategorií ekonomických vztahů. Rentabilitou výroby prakticky rozumíme dosahování zisku. Za rentabilní považujeme každý podnik, který dosahuje zisku. Podnik, který nedosahuje zisku, je nerentabilní (Kučera, 2002).

Rentabilita dle Valacha (1999) vyjadřuje schopnost podniku vytvářet nové zdroje a dosahovat zisku použitím investovaného kapitálu. V tržní ekonomice slouží jako hlavní kritérium pro alokaci kapitálu. Užívá se jako ukazatel práce firmy, který slouží ke srovnání příslušných zisků v jejich vývoji i k mezipodnikovému porovnání. Vyjadřování rentability je též běžným způsobem pro sledování hospodárnosti nejrůznějších technických a ekonomických procesů. Využívá se také k posuzování hospodaření uvnitř výrobní jednotky (rentabilita pracoviště, pracovního místa, hospodářského či nákladového střediska apod.)

Dle Grünwalda (2002) patří zjišťování rentability k nejdůležitějším charakteristikám podnikatelské činnosti. Je organickou součástí mnoha rozhodovacích procesů, při nichž je třeba brát v úvahu, jakého ekonomického přínosu se dosáhlo, resp. dosáhne vynaložením určité částky prostředků na určitý účel. Tento propočít je nutný v převážné většině dlouhodobých rozhodnutí, jejichž důsledky se projeví v průběhu více let. Jedná se například o rozhodování o tom, do kterých projektů investovat finanční prostředky, zda koupit či naopak prodat akcie či dluhopisy nějakého podniku, zda v činnosti podniku pokračovat či naopak činnost ukončit. Dle Křikače (2000) je rentabilita definována jako poměrový ukazatel zisku, respektive přírůstku zisku k další ekonomické veličině, respektive jejímu přírůstku za dané časové období. Valach (1999) dále charakterizuje ukazatele rentability jako různé formy míry zisku jako všeobecně akceptovaného vrcholového ukazatele efektivnosti podniku. V rámci této skupiny jsou často uváděny i bezprostřední analytické ukazatele míry zisku, tj. určitá forma rentability odbytu v podobě ziskové marže, resp. ziskového rozpětí a charakteristika obratu neboli vázanosti vloženého kapitálu.

Dle Míkové (1999) pojetí rentability jako zcela konkrétní ekonomické veličiny lze podrobněji vztahovat jak na výrobní procesy či některou jejich jednotlivou stránku, tak i na úroveň hospodaření určitého celku. Je známo několik druhů rentability, které se liší navzájem jednak způsobem, jakým je vymezen zisk, jednak volbou základny. Takto chápaný ukazatel rentability je ukazatelem efektivnosti podnikové činnosti. Rozšířené

používání ukazatelů rentability spočívá především v dostupnosti výchozích údajů a také je důležitým signalizačním významem při případné finanční nestabilitě podniku. Při výpočtu rentability je nutné se zabývat objektem, za který je rentabilita zjišťována. Podle různého objektu je i účelné a užitečné volit příslušný druh rentability. Na volbu druhu rentability působí kromě objektu i dostupnost potřebných údajů především z účetnictví a kalkulace. Ukazatelé rentability se využívají k hodnocení a komplexnímu posouzení celkové efektivnosti podniku. Vyjadřuje se pomocí nich intenzita využívání, reprodukce a zhodnocení kapitálu vloženého do podniku. Vytváření ukazatelů se liší dle toho, jaký vložený kapitál se dosazuje do jmenovatele a také dle toho, jaký zisk se dosazuje do čitatele. Rentabilita vloženého kapitálu se v praxi používá v různých obměnách a modifikacích, podle toho, kdo a k jakému účelu jej používá. Kučera (2002) uvádí, že pro správné vyjádření rentability lze použít jak vytvořeného zisku, tak disponibilního zisku, tj. té části zisku použitelné v podniku.

Míková (1999) dále uvádí, že ukazatelé rentability v současném pojetí převážně hodnotí tvorbu zisku ve vztahu k použitým podnikovým zdrojům a jejich efektivnost. Rentabilita vloženého kapitálu také vyjadřuje schopnost podniku vytvářet nové zdroje. V praxi jsou proto nejčastěji hodnoceny ukazatele: rentabilita celkového kapitálu, základní produkční síla, rentabilita vlastního kapitálu, rentabilita tržeb, resp. zisková marže a rentabilita nákladů. Zvýšení rentability je možno v hospodářské praxi provést buď snížením vlastních nákladů výroby nebo služby nebo odpovídajícími strukturálními změnami ve výrobě či v realizaci služby.

2.2 HODNOCENÍ RENTABILITY

Dle Valacha (1999) se ukazatelé rentability používají pro hodnocení a komplexní posouzení celkové efektivnosti podniku. Pomocí nich se vyjadřuje intenzita využívání, reprodukce a zhodnocení kapitálu vloženého do podniku.

$$\text{Rentabilita} = \frac{\text{zisk}}{\text{vložený kapitál}}$$

Řadí se do tzv. mezivýkazových poměrových ukazatelů, protože využívají údajů ze dvou účetních výkazů, objem kapitálu z rozvahy a velikost zisku z výkazu zisku a ztráty. Konstrukce těchto ukazatelů se proto může také lišit nejen podle toho, jaký vložený kapitál se dosazuje do jmenovatele výše uvedeného zlomku, ale také podle toho jaký zisk se dosazuje do čitatele. Kučera (2002) říká, že při posuzování rentability lze použít jak

vytvořeného zisku, tak disponibilního zisku, tj. té části zisku použitelné v podniku. Valach (1999) dále uvádí, že ukazatel rentability vloženého kapitálu se v praxi používá v různých obměnách a modifikacích, podle toho, kdo a k jakému účelu jej používá.

Rentabilita celkového kapitálu (ROA):

$$\text{ROA} = \frac{\text{zisk}}{\text{celkový kapitál}}$$

Valach (1999) uvádí, že rentabilita celkového kapitálu vyjadřuje celkovou efektivnost podniku, resp. produkční sílu. Celkovým kapitálem rozumíme veškerý vložený kapitál, tzn. krátkodobé i dlouhodobé závazky a vlastní kapitál. Výnosnost celkového kapitálu odráží všechny aktivity bez ohledu na to, z jakých zdrojů byly financovány a odkud tento kapitál pochází. Hodnotí se veškerá produkce kapitálu vloženého do podniku bez ohledu na jeho původ, zda je vlastní nebo cizí.

$$\text{RCK} = \frac{\text{ZUD}}{\text{CA}};$$

kde: RCK - rentabilita celkového kapitálu,
ZUD - zisk před úroky a daněmi,
CA - celková aktiva.

Tento ukazatel měří hrubou produkční sílu jako poměr zisku před odpočtem úroků a daní (v ČR provozní výsledek hospodaření) k celkovým aktivům.

$$\text{ROI} = \frac{\text{Z} + \text{Ú} * (1 - d)}{\text{CA}};$$

kde: ROI - zdaněná rentabilita celkového kapitálu,
Z - zisk po zdanění,
Ú - úroky,
d - sazba daně ze zisku,
CA - celková aktiva.

Dle Grünwalda (2002) je smyslem ukazatele poměřit veškerý vložený kapitál s výslednými efekty, které vznikly produktivním využitím tohoto kapitálu. Zisk (čistý) po zdanění je pouze částí výsledného efektu. Druhou část tvoří odměna věřitelům za zapůjčení kapitálu, tj. úroky. Tato konstrukce ukazatele umožňuje srovnatelnost rentability celkového kapitálu u podniků s různým podílem cizích zdrojů ve finanční struktuře.

Rentabilita vlastního kapitálu (ROE):

$$\text{ROE} = \frac{Z}{\text{VK}};$$

kde: ROE (RVK) - rentabilita vlastního kapitálu,
Z - zisk po zdanění,
VK - vlastní kapitál.

Vyjadřuje výnosnost kapitálu vloženého akcionáři. Zjišťuje, zda kapitál přináší dostatečný výnos a zda je kapitál využíván s intenzitou odpovídající investičnímu riziku. Ukazatel má být vyšší než úroky, které by podnik obdržel při jiné formě investování. Je důležitým ukazatelem pro potencionální investory. Pokud je hodnota dlouhodobě nižší nebo rovna výnosnosti cenných papírů garantovaných státem, investor se bude snažit investovat svůj kapitál jinde výhodněji (Valach, 1999).

Dle Grünwalda (2002) tento ukazatel slouží k testování možné účasti vlastního kapitálu na zvyšování kapitálových zdrojů, udržitelné míry růstu podniku odvozené od růstu vlastního kapitálu, k testování šance na udržení reálné hodnoty vlastního kapitálu v podmínkách inflace a k testování úrovně výnosnosti vlastního kapitálu ve srovnání s náklady na cizí kapitál.

Rentabilita tržeb, resp. zisková marže neboli ziskové rozpětí

Rentabilita tržeb představuje míru zisku připadající na jednu korunu tržeb (<http://www.sfinance.cz>). Hodnota ukazatele vypovídá o tom, jak dokáže podnik kontrolovat své náklady. Ziskové rozpětí se zjišťuje ve dvou podobách, a to jako provozní ziskové rozpětí a čisté ziskové rozpětí.

$$\text{Provozní ziskové rozpětí} = \frac{\text{ZUD}}{\text{T}};$$

kde: ZUD - zisk před úroky a zdaněním,
T - tržby.

Dle Grünwalda (2002) provozní ziskové rozpětí vylučuje ze ziskového rozpětí vlivy finančních nákladů, zejména úroků, které do provozních nákladů nepatří. K výhodám provozního ziskového rozpětí patří, že čísel i jmenovatel jsou tokové veličiny, obě v aktuální cenové úrovni, potvrzené trhem a účetnictví je může poskytnout brzy po uplynutí měsíce, čtvrtletí, roku.

$$\text{Čisté ziskové rozpětí} = \frac{\text{Z}}{\text{T}};$$

kde: Z - zisk po zdanění,
T - tržby.

Valach (1999) říká, že ukazatel čistého zisku v poměru k tržbám vyjadřuje schopnost podniku dosahovat zisku při dané úrovni tržeb, kolik dokáže podnik vyprodukovat „efektu“ na 1 Kč tržeb. Je-li tento ukazatel nízký, nebo jestliže několik let klesá, je nutné se zaměřit na analýzu jednotlivých druhů nákladů, neboť zisková marže je také měřítkem schopnosti podniku ovlivňovat úroveň nákladů. Snižováním nákladů může podnik dosahovat vyšší absolutní částky zisku a tím zlepšovat ukazatele ziskovosti tržeb. K vyjádření relativní úrovně nákladů se proto užívá ukazatel nákladovosti, čili rentability nákladů.

$$\text{Ukazatel nákladovosti} = \frac{\text{N}}{\text{T}} = 1 - \frac{\text{Z}}{\text{T}}$$

Jestliže vzroste hodnota celkové nákladovosti z tržeb, klesne hodnota ziskovosti tržeb, ziskového rozpětí a tím zároveň poklesne i hodnota rentability celkového kapitálu. Snížení ukazatele rentability celkového kapitálu pak povede ke snížení hodnoty čistých peněžních toků a následně i ke snížení tržní hodnoty celého podniku (Grünwald, 2002).

Rentabilita nákladů:

$$\text{Rentabilita nákladů} = \frac{Z}{N};$$

kde: Z - zisk,
N - náklady.

Tento ukazatel je nutno hodnotit velmi obezřetně. Ukazatel rentability nákladů udává, jaká část zisku (nebo ztráty) připadá na 1 korunu nákladů (<http://www.sfinance.cz>).

Rentabilita obvykle vyjadřuje poměr výstupů z určité činnosti k vstupům, jež na ni byly vynaloženy. V ekonomii je většinou interpretována jako účinek, jež je výsledkem užití určitého výrobního faktoru v ekonomickém procesu. V hospodářské praxi podniků se nejčastěji rentabilita vyjadřuje jako poměr zisku k vloženému kapitálu. Zisk (výsledek hospodaření) je základním motivem i předpokladem podnikání, a tím i hlavním kritériem pro hospodářská rozhodování. Je hlavním zdrojem provozního samofinancování (tj. zdrojem hrazení výdajů vlastními příjmy) a vedle odpisů zdrojem reprodukce základních výrobních faktorů.

2.3 VÝSLEDEK HOSPODAŘENÍ, VÝNOSY, NÁKLADY

2.3.1 VÝSLEDEK HOSPODAŘENÍ

Za úspěšný podnik se považuje ten, jehož výnosy jsou vyšší než náklady. Tento rozdíl se nazývá zisk. Jestliže by tomu bylo naopak (výnosy by byly nižší a náklady vyšší), vznikla by podniku ztráta. Obecně se rozdíl mezi výnosy a náklady nazývá výsledek hospodaření podniku. Rozdíl mezi provozními výnosy a provozními náklady se nazývá výsledek hospodaření z provozní činnosti. Rozdíl mezi finančními výnosy a finančními náklady je označován jako výsledek hospodaření z finanční činnosti. Výsledek hospodaření z provozní činnosti a výsledek hospodaření z finanční činnosti spolu tvoří výsledek hospodaření za běžnou činnost. Rozdíl mezi mimořádnými výnosy a mimořádnými náklady se nazývá výsledek hospodaření z mimořádné činnosti. Výsledek hospodaření za běžnou činnost a výsledek hospodaření z mimořádné činnosti spolu tvoří výsledek hospodaření před zdaněním (Synek, 2003).

Převažujícím kritériem rozhodování v podnikovém hospodaření je maximalizace zisku. Jelikož se zisk vypočte rozdílem výnosů a nákladů, lze ho zvýšit na jedné straně zvýšením výnosů a na straně druhé snížením nákladů podniku, což znamená zvyšování hospodárnosti. Král (1998) charakterizuje zisk jako kritérium pro rozhodování o všech

otázkách ekonomiky podniku (o objemu výroby, nových výrobcích, investicích), dále jako hlavní zdroj akumulace, tj. tvorby finančních zdrojů pro další rozvoj podniku, základ rozdělování důchodů mezi vlastníky (dividendy), investory (úroky), stát (daně) a jako základní motiv veškerého podnikání a hmotné zainteresovanosti pracovníků.

2.3.2 VÝNOSY

Výnosy představují výkony podniku vyjádřené v peněžních jednotkách. Podnik dosahuje výnosů prodejem svých výkonů. Synek (1997) uvádí, že výnosy podniku jsou peněžní částky, které podnik získal z veškerých svých činností za určité účetní období (měsíc, rok) bez ohledu na to, zda v tomto období došlo k jejich úhradě. Dle Doležala (1992) výnosy podniku představují protipól nákladů podniku a znamenají zvýšení (přírůstky) vlastního kapitálu podniku vyplývající z uskutečňování činnosti podniku. Leiber (1991) uvádí, že výnosy jsou v peněžních jednotkách vyjádřené celkové zvětšení „hodnoty“ a to za vykazované období z výroby podniku i z jiných zdrojů.

Dle účetnictví jsou výnosy členěny na provozní, finanční a mimořádné. Synek (1997) uvádí, že provozních výnosů podnik dosahuje ze své provozně hospodářské činnosti. Provozní výnosy tvoří tržby za prodej vlastních výrobků a služeb, změna stavu zásob výrobků, zboží a nedokončené výroby, aktivace výkonů vlastní výroby a tržby za prodej zboží a ostatní provozní výnosy. Leiber (1991) uvádí, že provozní výnosy jsou peněžní hodnotou v podniku vyrobené produkce. Finanční výnosy jsou dle Synka (1997) výnosy získané z finančních operací (výnosy z cenných papírů) a mimořádné výnosy zahrnují výnosy z neobvyklých operací vzhledem k běžné činnosti podniku a výnosy z mimořádných událostí nahodile se vyskytujících. Hlavní složkou výnosů většiny podniků, tedy i zemědělských podniků, jsou tržby. Dle Synka (2003) jsou tržby peněžní částkou, kterou podnik získal prodejem výrobků, zboží a služeb v daném účetním období (měsíci, roku). Jsou rozhodující složkou výnosů a hlavním finančním zdrojem podniku, který slouží k úhradě jeho nákladů a daní, výplatě dividend a jeho rozšířené reprodukci. Tržby jsou závislé na prodaném množství výrobků a jejich cenách. Podnik může zvyšovat své tržby zvyšováním kvality svých výrobků, zaváděním nových výrobků, zlepšováním servisu, účinnou reklamou, ale i zvyšováním cen svých produktů.

2.3.3 NÁKLADY

Náklady představují spotřebu výrobních činitelů (práce, materiál, opotřebením majetku) na určitý účel vyjádřenou v penězích. Jsou peněžním vyjádřením materiálových a finančních prostředků vynaložených hospodářskou jednotkou v souvislosti s její činností.

Dle Synka (2000) náklady podniku charakterizujeme jako peněžně vyjádřenou spotřebu výrobních faktorů účelně vynaložených na tvorbu podnikových výnosů, včetně dalších nutných nákladů spojených s činností podniku. Toto je v podstatě pojetí nákladů ve finančním účetnictví. Z hlediska ekonomického pojetí představují náklady co skutečně bylo obětováno, tedy nejen to, co bylo v penězích zapláceno, ale vše co bylo obětováno. Účetní počítají pouze se skutečnou částkou peněz vynaloženou (utracenou) za výrobní faktory použité na výrobu daného množství určitého výrobku. Když výrobce na to použije svůj kapitál, účetní nezahrne úrokové náklady, protože nebyly zapláceny. Ekonom naproti tomu bere v úvahu obět' učiněnou výrobcem tím, že použil vlastní kapitál, a do ekonomických nákladů zahrne úroky ve výši rovnající se částce úroků, kterou by výrobce obdržel v případě, že by svůj kapitál půjčil.

Náklady jsou charakterizovány jako peněžní vyjádření spotřeby prostředků a práce souvisejících s výkony, čímž se liší od výdajů a výše nákladů je ukazatelem činnosti podniku, jeho hospodárnosti. Synek (1997) uvádí, že náklady podniku jsou peněžní částky, které podnik účelně vynaložil za získání výnosů. Naproti tomu Doležal (1992) říká, že náklady podniku představují úbytky (snížení) vlastního kapitálu podniku, které vyplývají z uskutečňování činnosti podniku. Dle Leibera (1991) náklady představují celkovou v peněžních jednotkách vyjádřenou spotřebu „hodnoty“ ve vykazovaném období a to ve formě použití a spotřeby výrobních faktorů včetně veřejných daní.

2.3.3.1 Evidence nákladů

Evidenci nákladů v podniku zabezpečuje účetnictví podniku. Účetnictví dělíme na finanční, nákladové a manažerské. Finanční účetnictví sleduje informace za podnik jako celek. Eviduje aktiva podniku, jeho vlastní kapitál, dluhy podniku, výnosy, náklady a výsledek hospodaření. Jeho vyústěním jsou dva hlavní výkazy podniku: rozvaha a výkaz zisku a ztráty. Náklady zachycuje v účtové třídě 5 Náklady na jednotlivé účty. Z finančního účetnictví vychází daňové účetnictví, které třídí náklady ale i výnosy na daňově uznatelné a daňově neuznatelné. Nákladové účetnictví tvoří soustava analytických účtů, jež slouží pro vnitropodnikové řízení. Získané informace z nákladového účetnictví umožňují kontrolu nákladů, zjistit místo vzniku nákladů apod. Manažerské účetnictví slouží pro efektivní řízení podniku a jeho vnitropodnikových útvarů. Využívá údajů

finančního i nákladového účetnictví, kalkulací, operativní evidence, statistiky, používá statistických, matematických aj. metod a postupů. Zajišťuje soustavnou kontrolu a poskytuje podklady pro manažerské rozhodování. Je součástí manažerského informačního systému, který sám je součástí celkového informačního systému podniku (Synek, 2003).

Náklady ovlivňují výsledek hospodaření podniku. V podnikatelské činnosti je nutné náklady nejen evidovat, ale neméně důležité je jejich členění. Hlavním důvodem, proč často velmi komplikovaně a detailně členit náklady, dle Fibírové (2004) je, aby tyto náklady bylo možné řídit.

2.3.3.2 Členění nákladů

Podle oblasti činnosti

Náklady podle oblasti činnosti se dle Synka (2000) dělí na provozní, finanční a mimořádné. Provozní náklady jsou spojeny s prováděním výkonů (např. spotřeba materiálu a energie), finanční s finančními operacemi (např. úroky) a mimořádné vznikají z mimořádných událostí.

Druhové třídění nákladů

Členění nákladů dle nákladových druhů vychází z výrobních faktorů (práce, hmotný dlouhodobý majetek, materiál). Mezi základní nákladové položky nákladových druhů lze považovat: spotřeba materiálu, energie a externích služeb, osobní náklady (mzdy, platy, provize, náklady na sociální zabezpečení, sociální náklady), odpisy hmotného i nehmotného dlouhodobého majetku, finanční náklady (nákladové úroky). Druhové třídění nákladů umožňuje vazbu plánu nákladů na dílčí plány podniku (např. mzdové a ostatní osobní náklady na plán práce a mezd), je základním tříděním v plánu nákladů a ve výkazu zisku a ztráty podniku. Druhové třídění nákladů poskytuje údaje pro řadu podnikových rozborů (Synek, 2000).

Dělení nákladů dle závislosti na změnách objemu výroby

Jednotlivé nákladové složky závisí na objemu prováděných výkonů různě. Synek (2003) uvádí, že náklady měnící se v závislosti na změně objemu produkce se označují jako variabilní, mezi něž například patří jednicové mzdy nebo jednicový materiál. Mohou se vyvíjet buď stejně rychle jako objem výroby, kdy se jedná o náklady proporcionální, rychleji než objem výroby, což jsou náklady nadproporcionální, nebo pomaleji než objem výroby, tak zvané náklady podproporcionální. Náklady zůstávající neměnné v závislosti na

změně objemu produkce se nazývají fixní. Tyto náklady jsou vyvolány nutností zabezpečit chod podniku jako celku. Dělení nákladů na fixní a variabilní má své opodstatnění pouze v krátkém období, neboť v delším časovém období se mění i náklady fixní. Ty se ale nemění plynule, jako náklady variabilní, nýbrž najednou, neboli skokem při změnách výrobní kapacity nebo při rozsáhlé změně výrobního programu. Do fixních nákladů patří většina režijních nákladů, jako odpisy, mzdy správních a technickohospodářských pracovníků, nájemné, úroky z půjček, leasingové poplatky, náklady na počítačové vybavení, náklady na školení a vzdělávání pracovníků aj.

Účelové třídění nákladů

Účelové třídění nákladů dělí náklady dle Synka (2003) ze dvou hledisek, a to podle místa vzniku a odpovědnosti a podle výkonů. Dělení nákladů podle místa vzniku a odpovědnosti (podle vnitropodnikových středisek) informuje o tom, kde náklady vznikly a kdo je odpovědný za jejich vznik. Podle velikosti podniku a složitosti výroby dělíme náklady na náklady výrobní činnosti (náklady hlavní, pomocné, vedlejší) a náklady nevýrobní činnosti (náklady na odbyt, správu, zásobování). Ve výrobě dělíme náklady na náklady technologické (řízeny technologicko-hospodářskými normami) a náklady na obsluhu a řízení (řízeny limity a normativy). Technologické náklady související přímo s určitým výkonem jsou tzv. jednicové náklady, ostatní technologické náklady a náklady na obsluhu a řízení související s výrobou jako celkem se označují jako náklady režijní. Řízení a kontrola nákladů je přesnější u jednicových nákladů, méně přesná je u nákladů režijních, které se sledují podle středisek. Nástrojem jejich řízení jsou rozpočty režijních nákladů, které jsou součástí rozpočtu vnitropodnikových útvarů.

Dělení nákladů podle výkonů (kalkulační členění nákladů) informuje o tom, na co byly náklady použity. Pro podnik je nejdůležitější. Umožňuje zjistit rentabilitu jednotlivých výrobků, čímž usměrňuje výrobovou strukturu, protože jednotlivé výrobky přispívají různou měrou k tvorbě zisku podniku. Dle přiřazení nákladů na kalkulační jednici rozlišujeme náklady přímé, neboli jednicové (lze je hospodárně zjistit a přiřadit jednotlivým druhům výrobků) a náklady nepřímé, neboli režijní (jsou společně vynakládány na více druhů výrobků nebo na chod celého útvaru podniku). Nepřímé náklady je nutné na jednotlivé výrobky dovést pomocí různých přírážek. Písemný přehled o jednotlivých položkách nákladů a jejich úhrnu na kalkulační jednici nazýváme kalkulace nákladů.

Synek (2000) říká, že účelové třídění nákladů je rozhodující pro zajišťování hospodárnosti výroby jednotlivých výrobků, vnitropodnikových útvarů (středisek) i celého

podniku, neboť zachycuje příčinný vztah mezi náklady a účelem jejich vynakládání, tj. výrobky. Základními nástroji výrobního řízení nákladů jsou kalkulace nákladů, základními nástroji řízení nákladů podle místa vzniku a odpovědnosti jsou rozpočty nákladů.

2.3.3.3 Kalkulace nákladů

Mařík (1997) říká, že kalkulace nákladů si klade za cíl zjistit a vyhodnotit náklady, které obchodní podnik musí vynaložit na uskutečnění svých výkonů. Dle Krále (1998) pojem kalkulace lze obecně chápat ve třech základních významech a to jako činnost vedoucí ke zjištění či stanovení (návrhu) nákladů, ceny, zisku, marže nebo jiné hodnotové veličiny na konkrétní výkon podniku, který je přesně druhově, objemově a jakostně vymezen (na tzv. kalkulační jednici), nebo jako výsledek této činnosti nebo jako vydělitelnou část informačního systému podniku, úzce spjatou zejména s nákladovým účetnictvím a systémem podnikových rozpočtů; v tomto případě se již samozřejmě nehovoří o izolovaném propočtu nákladů na jednu kalkulační jednici, ale kalkulací se rozumí systém vzájemně sklobených propočtů, zpracovaných pro různé kalkulační jednice a za různým účelem.

Úkolem kalkulace je stanovit náklady na jednotlivé výrobky. Přehled jednotlivých položek nákladů dává všeobecný kalkulační vzorec (Synek 2000):

1. Přímý (jednicový) materiál
2. Přímé (jednicové) mzdy
3. Ostatní přímé (jednicové) náklady
4. Výrobní (provozní) režie
 Vlastní náklady výroby (1 až 4)
5. Správní režie
 Vlastní náklady výkonu (1 až 5)
6. Odbytové náklady
 Úplné vlastní náklady výkonu (1 až 6)
7. Zisk (ztráta)
 Prodejní cena

V kalkulačním vzorci jsou dvě základní skupiny nákladů a to náklady přímé a náklady režijní. Přímé náklady se přímo přiřazují jednotlivým druhům výrobků bez jejich

předchozího soustředování podle místa vzniku. Do položky přímý materiál patří zejména suroviny, základní materiál, polotovary, pohonné hmoty, pomocný a ostatní materiál, výrobní obaly. Položku přímé mzdy zpravidla tvoří základní mzdy (úkolové, časové apod.), příplatky a doplatky ke mzdě a prémie a odměny výrobních dělníků přímo související s kalkulovanými výkony. Do položky ostatní přímé náklady se zahrnuje technologické palivo a energie, odpisy, opravy a udržování, příspěvky na sociální zabezpečení, ztráty ze zmetků a vadné výroby aj.

Režijní náklady jsou náklady společně vynakládané na celé kalkulované množství výrobků, více druhů výrobků nebo zajištění chodu celého podniku, které není možné stanovit na kalkulační jednici přímo, nebo jejichž přímé určování by bylo nevhodné. Na jednotlivé výrobky se režijní náklady zúčtují nepřímo prostřednictvím přírážek podle určitých klíčů. Dle Synka (2003) je hranice mezi přímými a režijními náklady relativní. Obecně platí, že kvalita a využitelnost kalkulací roste přičítáním co největšího podílu nákladů přímo na kalkulační jednici. S tím ale rostou náklady na zjišťování přímých nákladů (na evidenci, stanovení norem aj.). Hranicí pro vymezení obou forem nákladů je proto hospodárnost. Výrobní (provozní) režie zahrnuje nákladové položky související s řízením a obsluhou výroby, které nelze stanovit přímo na kalkulační jednici. Patří sem především režijní mzdy, opotřebením nástrojů, odpisy hmotného dlouhodobého majetku, spotřeba energie, náklady na opravy, náklady na technický rozvoj, režijní materiál. Do položky správní režie patří nákladové položky související s řízením podniku, závodu nebo obdobného organizačního útvaru jako celku. Jsou to například odpisy správních budov, platy řídicích pracovníků, poštovné a telefonní poplatky, pojištění aj. Do odbytových nákladů patří náklady spojené s odbytovou činností, jako jsou náklady na skladování, propagaci, prodej a expedici výrobku.

Synek (2003) dále uvádí, že kalkulace uskutečněná před provedením výkonů se označuje jako předběžná. Pokud se uskutečňuje až po uskutečnění výkonů, označuje se jako kalkulace výsledná. Předběžné kalkulace představují ukládání úkolů v oblasti plánovatelných nákladů pro budoucí provádění výkonů. Výsledné kalkulace mají význam především pro následnou kontrolu hospodárnosti výroby jednotlivých výkonů.

K zachycení výnosů, nákladů a výsledku hospodaření slouží výkaz zisku a ztráty. Přesná forma a obsah tohoto výkazu jsou stanoveny Ministerstvem financí. Výkaz zisku a ztráty, roční rozvaha a výkaz cash-flow tvoří základní finanční výkazy podniku.

Výkaz zisku a ztráty poskytuje informace o nákladech, výnosech a výsledku hospodaření. Jeho úkolem je informovat uživatele o finanční výkonnosti podniku. Doležal

(1992) uvádí, že základní funkcí tohoto výkazu je poskytování uživatelům účetních informací obraz o výdělkové schopnosti podniku, tj. schopnosti vedení podniku zhodnotit vložený kapitál (zdroje) v příslušném období. Výchozím bodem hodnocení výdělkové schopnosti podniku je výsledek hospodaření dosažený za příslušné období.

Přehled o peněžních tocích podává základní informace o tom, kolik peněz účetní jednotka skutečně vyprodukovala a jak jich užila. Tyto informace jsou důležité nejen pro vlastníky podniku, ale také pro externí zájemce o podnikové informace. Mohou jimi být například potencionální investoři, banky či dodavatelé. Výkaz cash flow umožňuje zjistit důvod platební neschopnosti podniku, když účetní jednotka vykazuje zisk. Toto je způsobeno nesouladem výnosů a příjmů, nákladů a výdajů.

Dle Leibera (1991) jsou příjmy peněžní hodnotou prodeje výrobků a výrobních faktorů nezávisle na tom, zda při prodeji jde o příjem platebních prostředků nebo o vznik pohledávek. Do peněžních příjmů především zahrnujeme prodej za hotové, inkaso pohledávek, půjčky, úvěry, vklady majitelů v hotovosti aj. Výdaje jsou peněžní hodnotou nákupu výrobních faktorů a výrobků nezávisle na tom, zda při nákupu ubývají platební prostředky nebo vznikají dluhy. Do peněžních výdajů především zahrnujeme platby za faktury, výplaty mezd a platů, nákup strojů, odvody daní, splátky půjček a úvěrů, výplata dividend aj.

2.4 EKONOMICKÁ SITUACE ČESKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ

Dle ministerstva zemědělství ČR vstup České republiky do Evropské unie významně zlepšil hospodářskou situaci českého zemědělství. Podíl zemědělství (včetně lesnictví a rybolovu) na hrubém domácím produktu v České republice činí 3 % a na celkové zaměstnanosti se podílí 4 %. Přibližuje se tak nízkým úrovním nejvyspělejších zemí EU-15. Nižší cenová hladina vede v ČR, vedle nižší ceny půdy, i k nižším cenám vstupů do zemědělství, a to především v cenách práce. Tato situace u nás vytváří výhody vůči sedlákům ze zemí EU-15, nikoliv však vůči některým novým členským zemím EU, kdy především polští maloročníci svou nízkou cenou práce vytvářejí českým zemědělcům silnou konkurenci na trhu. Nižší produktivita práce v zemědělství v porovnání s průměrem národního hospodářství způsobuje, že – podobně jako v ostatních zemích EU – úroveň mezd v zemědělství je nižší než celonárodní průměr, a to o 28 % (<http://www.farmy.cz>).

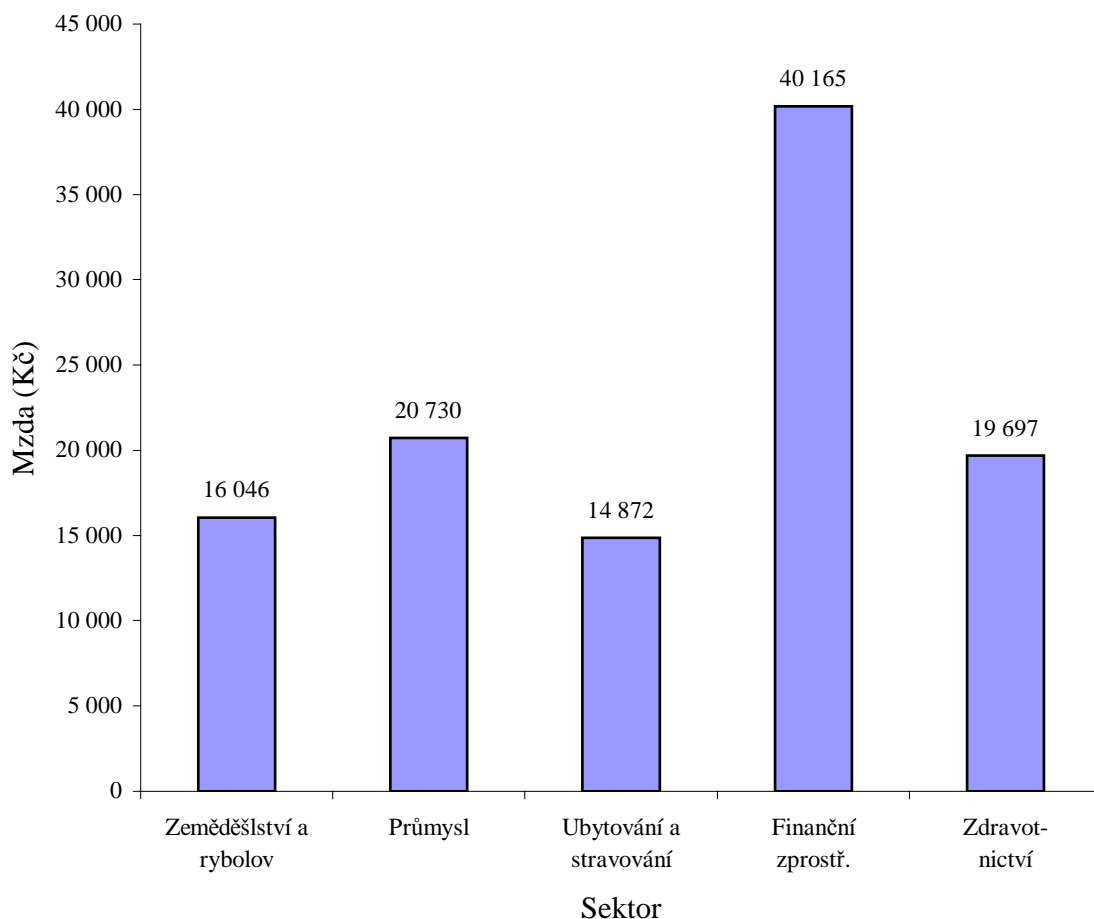
Průměrná mzda v zemědělství v roce 2005 činila 16 046 Kč oproti například finančnímu zprostředkování, kde průměrná mzda činila ve stejném období 40 165 Kč (<http://www.czso.cz>).

Tab. 1: Průměrná mzda ve vybraných sektorech národního hospodářství v ČR v roce 2005 (v Kč)

Sektor národního hospodářství	Zemědělství a rybolov	Průmysl	Ubytování a stravování	Finanční zprostř.	Zdravotnictví
Průměrné mzdy v Kč	16 046	20 730	14 872	40 165	19 697

Zdroj: ČSÚ

Graf 1: Průměrná mzda ve vybraných sektorech národního hospodářství v ČR v roce 2005 (v Kč)

Zemědělství v České republice se nadále potýká s příliš vysokou mírou zornění. Ta dosahuje 71,5 % zemědělské půdy (velikost zemědělské půdy činí 4 260 000 ha a orné půdy 3 047 000 ha), a to i přesto, že méně příznivé oblasti (LFA) zaujímají polovinu celkové plochy zemědělské půdy. Dosavadní snahy o snížení míry zornění zůstaly bez úspěchu, neboť stávající nastavení finančních nástrojů agrární politiky přináší zemědělcům v mnoha případech vyšší příjmy při produkci tržních plodin na orné půdě, než by tomu

bylo při vyšší míře zatravnění. Slabší konkurenční schopnost některých odvětví živočišné výroby ČR v rámci celé Evropské unie vedla, spolu s širší orientací producentů na vývoz živých zvířat, k dalšímu poklesu stavů a produkce především u prasat a některých kategorií skotu a potažmo k poklesu celkové živočišné výroby. V důsledku odstranění celních bariér se výměna zboží v zemědělsko-potravinářské oblasti od vstupu ČR do EU dále zvýšila a především se dále posílila zahraniční výměna (intraobchod) v rámci jednotného trhu EU.

Dle Zprávy o stavu zemědělství za rok 2005 vývoz do zemí EU již dosáhl 85 % celkového objemu českého zemědělsko-potravinářského vývozu a celkem 89 % všech agrárních a potravinářských výrobků dovážených do České republiky pochází ze zemí Evropské unie. Celkovou dynamiku zahraniční obchodní výměny a konkurenční schopnost českého zemědělství a potravinářství vyjadřuje stupeň krytí, tj. jak velký podíl dovozů je kryt vývozy. Česká republika si v roce 2005 své postavení na zahraničních trzích se zemědělsko-potravinářskými výrobky vylepšila o 9 procentních bodů, kdy své importy pokryla exporty již ze 75 %. Stále však zůstává problémem nedostačující nabídka zavedených značek, které by regionální speciality cenově odlišovaly od masově nabízených produktů. Dále se zemědělství a potravinářský průmysl v ČR potýká s relativně slabou pozicí na trhu vůči nadnárodním obchodním řetězcům. Přestože Česká republika zůstává a i v nejbližší budoucnosti pravděpodobně zůstane čistým agrárně-potravinářským importérem, nepředstavuje to pro českou ekonomiku nebezpečí destabilizace. Česká ekonomika jako celek v současné době vytváří přebytky v zahraničním obchodě, které vyrovnávají deficit zemědělsko-potravinářského obchodu (<http://www.farmy.cz>).

Pasivní saldo agrárního zahraničního obchodu (AZO) v roce 2005 se meziročně významně zlepšilo (z 32 017,5 mil. Kč v roce 2004 na 25 871,5 mil. Kč v roce 2005). Lze konstatovat, že se v AZO projeví zlepšené podmínky vzájemného obchodu v rámci EU po vstupu ČR do EU, zejména v důsledku odstranění cel vůči členským zemím EU-25. Obrat agrárního zahraničního obchodu ČR v roce 2005 se meziročně zvýšil o 26 571,2 mil. Kč, tj. o 17,1 %, a to především v důsledku přírůstku vývozu o 16 358,6 mil. Kč (o 26,6 %). Souběžné zvýšení agrárního dovozu činilo 10 212,6 mil. Kč (10,9 %). Lze konstatovat, že vstup ČR do EU měl jednoznačně pozitivní vliv na dynamiku AZO. Celkové výdaje v roce 2005 na podporu agrokomplexu ČR se meziročně zvýšily o více než 15 % (na 32 301 mil. Kč), a to především v důsledku nárůstu přímých plateb (SAPS, národní doplňkové platby, ostatní přímé platby). Vzhledem k nezbytným změnám ve Společné zemědělské politice v rámci EU směrem ke snižování produkčních podpor tento údaj není příznivý trend. Podpory v rámci SAPS jsou poskytovány na hektar obhospodařované zemědělské půdy a jsou významnou složkou podpor do českého

zemědělství od roku 2004, tj. po vstupu ČR do EU. Celková částka podpory pro rok 2005 dosáhla 7 374 mil. Kč. Národní doplňkové platby byly v roce 2005 směřovány na komodity, které jsou v systému SAPS nejvíce znevýhodněny. Na tyto platby byla vyčleněna částka 6 906 mil. Kč. Na ostatní přímé platby bylo vynaloženo 87 mil. Kč.

Další součástí podpor byly podpory v rámci strukturální politiky EU (HRDP – Horizontální plán rozvoje venkova, Operační program) v celkové výši 9 998 mil. Kč.

V rámci národních podpor resortu MZe bylo vyplaceno 4 254 mil. Kč, v národních podporách ostatních resortů 2 279 mil. Kč, a v rámci podpor organizace trhu 1 403 mil. Kč (<http://www.mze.cz>).

Finanční podpory z EU a z národních zdrojů zprostředkovává Státní zemědělský intervenční fond. Státní zemědělský intervenční fond (SZIF) je akreditovanou platební agenturou. Dotace z EU jsou v rámci společné zemědělské politiky poskytovány z Evropského zemědělského záručního fondu (EAGF) a v nynějším programovacím období (2007 – 2013) také z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD) a z Evropského rybářského fondu (EFF). Program rozvoje venkova (PRV), který bude čerpat finanční prostředky z EAFRD nahrazuje Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP) a Operační program rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (OP RVMZ). V rámci společné zemědělské politiky se v EU uplatňují tři zásady - společný trh pro zemědělské produkty při společných cenách, zvýhodnění produkce ze zemí Unie na úkor vnější konkurence a finanční solidarita - financování ze společného fondu, do něhož všichni přispívají. Přířem poskytovaných finančních podpor jsou přímé platby vyplácené zjednodušeným systémem, tj. na hektar obhospodařované plochy. Velké možnosti pro zemědělství představuje Program rozvoje venkova (PRV), který bude spuštěn v roce 2007. Stejně nezanedbatelnou finanční pomocí jsou pak rovněž tržní opatření Společného evropského trhu, které řeší výkyvy poptávky a nabídky na trhu a zabezpečují zemědělským podnikatelům větší jistotu a lepší stabilitu v podnikání (<http://www.szif.cz>).

3 METODIKA PRÁCE

V zemědělském podniku bude provedena analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability. Zemědělský podnik si nepřál být jmenován. Vlastní analýza je rozdělena do tří částí. V první je provedena analýza rentability hospodaření podniku. V druhé je proveden rozbor hlavních rostlinných produktů a ve třetí části rozbor hlavních živočišných produktů. Podklady pro analýzy budou získány z kalkulací nákladů a z účetních výkazů podniku.

V první části analýzy je proveden rozbor nákladů a výnosů a hodnocení výsledku hospodaření. Náklady a výnosy jsou rozděleny na provozní, finanční a mimořádné. Je vyjádřena též struktura nákladů a výnosů. Poté následuje analýza výsledků hospodaření a hodnocení rentability hospodaření podniku, a to pomocí ukazatelů rentability celkového kapitálu, rentability tržeb a rentability nákladů.

Výpočty jsou provedeny podle následujících vztahů:

$$\text{Rentabilita celkového kapitálu} = \frac{\text{zisk před úroky a daněmi}}{\text{celková aktiva}} * 100 (\%)$$

$$\text{Rentabilita tržeb} = \frac{\text{zisk před úroky a zdaněním}}{\text{tržby}} * 100 (\%)$$

$$\text{Rentabilita nákladů} = \frac{\text{zisk před úroky a zdaněním}}{\text{náklady}} * 100 (\%)$$

Údaje pro zpracování analýzy výsledku hospodaření a rentability budou získány z Výkazu zisku a ztráty a z Rozvahy podniku za období let 2001 – 2005.

Ve druhé části je proveden rozbor nákladovosti, zpeněžování a rentability hlavních rostlinných produktů a ve třetí části hlavních živočišných produktů v období let 2003 – 2005. Jsou zde vyjádřeny vlastní náklady v rostlinné výrobě na 1 ha, v živočišné výrobě na 1 krmný den, vývoj vlastních nákladů ve sledovaných letech, jakož i struktura vlastních nákladů. Dále je provedena analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability hlavních rostlinných a živočišných produktů a nakonec porovnání některých ukazatelů s výběrovým šetřením VÚZE za rok 2003. Pro analýzu nákladovosti, zpeněžování a rentability jsou z hlavních rostlinných produktů vybrány obiloviny, a to pšenice ozimá, ječmen jarní, dále řepka ozimá a brambory konzumní. Z živočišné výroby to jsou dojnice a výkrm skotu.

Sledování a analýza vlastních nákladů vybraných rostlinných produktů je provedena podle kalkulačního vzorce s následujícím členěním nákladů:

1. Osiva (sadba) – nakupovaná
2. Osiva (sadba) – vlastní
3. Hnojiva – nakupovaná
4. Hnojiva – vlastní
5. Prostředky ochrany rostlin
6. Ostatní přímý materiál
7. Přímé materiálové náklady celkem
8. Ostatní přímé náklady a služby
9. Osobní náklady
10. Náklady pomocných činností
11. Režie
12. Náklady celkem

Sledování a analýza vlastních nákladů vybraných živočišných produktů je provedena podle kalkulačního vzorce s následujícím členěním nákladů:

1. Krmiva (steliva) – nakupovaná
2. Krmiva (steliva) – vlastní
3. Léčiva a desinfekční prostředky
4. Ostatní přímý materiál
5. Přímé materiálové náklady celkem
6. Ostatní přímé náklady a služby
7. Osobní náklady
8. Odpisy DNHM
9. Náklady pomocných činností
10. Režie
11. Náklady celkem

Pro zhodnocení zpeněžování výroby je vypočtena průměrná realizační cena a zisk na jednotku produkce. Zisk na jednotku produkce je vypočten z rozdílu průměrné realizační ceny a vlastních nákladů produkce. K tomuto zisku jsou dále připočteny dotace

na jednotlivé komodity. Pro zhodnocení rentability výroby a její analýzu jsou použity dva základní ukazatele, jimiž jsou míra rentability a objem rentability.

$$\text{Míra rentability (\%)} = \frac{\text{zisk na jednotku produkce} + \text{dotace na jednotku produkce}}{\text{vlastní náklady na jednotku hlavního výrobku}} * 100$$

Objem rentability

U rostlinných produktů:

Objem rentability (Kč) = zisk na 1 t hlavního výrobku včetně dotací * hektarový výnos v t

U produkce mléka:

Objem rentability (Kč) = zisk na 1 l hlavního výrobku včetně dotací * průměrná denní dojivost v l

U produkce hovězího masa:

Objem rentability (Kč) = zisk na 1 kg hlavního výrobku včetně dotací * průměrný denní přírůstek v kg

Výsledky základních ukazatelů nákladovosti, rentability a zpeněžení jsou pro lepší názornost uspořádány do tabulek. Na základě vypočtených hodnot bude provedeno zhodnocení nejdůležitějších faktorů ovlivňující úroveň a jejich vývoj ve sledovaném období.

4 CHARAKTERISTIKA PODNIKU

Zemědělská akciová společnost vznikla ke dni 1. 4. 1995 zápisem do obchodního rejstříku okresního soudu Hradec Králové. Statutárním orgánem společnosti je sedmičlenné představenstvo. Výkonnou pravomocí je pověřen tímto představenstvem volený ředitel. Činnost společnosti s výrobními úseky rostlinná výroba, živočišná výroba, technické služby a správní úsek zajišťuje 150 zaměstnanců vyjádřeno v průměrném evidenčním stavu.

Společnost hospodaří v bramborářské oblasti. V roce 2005 společnost obhospodařovala 3 511 ha zemědělské půdy. Osev na výměře 2 073 ha orné půdy především tvořily:

Obiloviny	823 ha
Len	168 ha
Řepka	169 ha
Kmín	76 ha
Brambory	87 ha
Mák	59 ha
Pícniny	585 ha

Zastoupení plodin v osevním postupu vyplývá z půdně klimatických podmínek a je rovněž ovlivněno ekologickými aspekty a dislokací převážně části podniku v CHKO Žďárské vrchy a Železné hory. Mimo orné půdy obhospodařuje firma 1 438 ha luk a pastvin. Procento zornění činí 59 %. Stanoviště podniku je charakterizováno středně zvlněným až silně svažitém terénem s nadmořskou výškou 400 – 650 m. Klimatický region je mírně teplý, vlhký. Průměrná roční teplota se pohybuje v rozmezí 5 – 8 °C a průměrný úhrn ročních srážek činí 550 – 900 mm. Z půdních jednotek se zde nacházejí půdy hnědé, hnědé půdy podzolové a hnědé půdy kyselé. Zrnitostní složení je charakterizováno hlinitopísčitémi až písčitohlinitými půdami. Vzhledem k vysokému podílu trvalých travních porostů se živočišná výroba specializuje především na chov skotu, a to celkem 2 150 ks. Mléčná užitkovost dojníc se pohybuje okolo 6 800 l mléka na krávu a rok, s celkovou výrobou 4,7 mil. litrů mléka za rok. Dále akciová společnost chová 1 200 ks prasat, z toho 90 ks prasnic. Jako doplňující je výroba drůbežího masa s jednorázovým zástavem 9 500 ks brojlerů.

Tento zemědělský podnik je rozhodujícím producentem zemědělských komodit v regionu. Smluvně na období celého roku je zabezpečen odbyt obilí s podniky ZZN Havlíčkův Brod, a. s., Agropodnik, a. s., Velké Meziříčí a VKS Pohledští Dvořáci, a. s. Odbyt mléka je smluvně zabezpečen s podniky PRIBINA, s. r. o. Příbyslav a Mlékárna Hlinsko, s. r. o. Odbyt vykrmených kuřat s podnikem RABBIT, a. s. Trhový Štěpánov.

V PRIBINĚ, s. r. o. má tato firma jako jeden ze spolumajitelů smluvně zabezpečen odběr veškeré nabídnuté produkce mléka, což je další stabilizující prvek v současné situaci na trhu mléka. Prodej ostatních výrobků je realizován bez dlouhodobých smluv, vždy alespoň dvěma odběratelům dle situace na trhu. Dále v rámci svých podnikatelských aktivit nabízí prodej autobaterií, motorové nafty a pneumatik. Provádí opravy startérů a alternátorů od všech světových výrobců. Provozuje pneuservis na osobní a nákladní automobily a zemědělské stroje.

5 ANALÝZA VÝSLEDKU HOSPODAŘENÍ A RENTABILITY

V této části analýzy byl proveden rozbor nákladů, výnosů a výsledku hospodaření za podnik jako celek. Analyzované výnosy a náklady se promítají do výsledku hospodaření a následný rozbor poskytuje údaje o jejich úrovni a struktuře v letech 2001 – 2005.

Tab. 2 uvádí hodnoty výnosů a nákladů za všechny předměty podnikání podniku, což je výroba rostlinná, živočišná a přidružená výroba.

Tab. 2: Náklady a výnosy (v tis. Kč)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005
Náklady celkem	144 554	144 838	134 678	146 665	152 075
Provozní náklady	137 284	137 727	129 057	141 240	146 917
Finanční náklady	6 589	7 111	5 621	5 425	5 155
Mimořádné náklady	681	0	0	0	3
Výnosy celkem	145 884	140 451	135 871	155 814	158 423
Provozní výnosy	138 451	133 554	130 680	150 769	153 840
Finanční výnosy	6 598	6 898	5 191	5 045	4 583
Mimořádné výnosy	835	-1	0	0	0

Za sledované období byly vyjma roku 2002 výnosy vyšší než náklady. Vývoj nákladů i výnosů ve sledovaném období měl do roku 2003 klesající tendenci. V letech 2004 a 2005 náklady a výnosy naopak rostly a v roce 2005 dosáhly obě položky nejvyšších hodnot za sledované období. Růst výnosů byl především způsoben čerpáním velkého množství finančních podpor z Evropské unie a dále dobrým vývojem zpeněžení rostlinné produkce. Do vývoje nákladů se promítl růst cen vstupů do zemědělské výroby, tj. cen osiv, hnojiv, přípravků na ochranu rostlin, energií apod.

Tab. 3: Struktura nákladů a výnosů v letech 2001 – 2005 (v %)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005
Náklady celkem	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Provozní náklady	94,97	95,09	95,83	96,30	96,61
Finanční náklady	4,56	4,91	4,17	3,70	3,39
Mimořádné náklady	0,47	0,00	0,00	0,00	0,00
Výnosy celkem	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Provozní výnosy	94,90	95,09	96,18	96,76	97,11
Finanční výnosy	4,52	4,91	3,82	3,24	2,89
Mimořádné výnosy	0,57	0,00	0,00	0,00	0,00

Tab. 3 uvádí strukturu výnosů a nákladů. Nejvyšší podíl na celkových výnosech zaujímají provozní výnosy, které se pohybují v rozmezí od 94,90 % do 97,11 %. Z nákladů největší zastoupení mají opět provozní náklady, pohybující se v rozmezí od 94,97 % do 96,61 %. Pro podnik, v jehož předmětu podnikání převažuje výrobní činnost, je charakteristická tato struktura výnosů a nákladů.

Tab. 4: Výsledek hospodaření v letech 2001 – 2005 (v tis. Kč)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005
Provozní výsledek hospodaření	1 167	-4 173	1 623	9 529	6 923
Finanční výsledek hospodaření	9	-213	-430	-380	-572
Výsledek hospodaření za běžnou činnost	1 176	-4 386	1 193	9 149	6 351
Mimořádný výsledek hospodaření	154	-1	0	0	-3
Výsledek hospodaření (zisk/ztráta) před zdaněním	1 330	-4 387	1 193	9 149	6 348
Daň z příjmu	2	128	503	446	881
Výsledek hospodaření (zisk/ztráta) po zdanění	1 328	-4 515	690	8 703	5 467

Jak je v tab. 4 uvedeno, podnik ve sledovaném období vyjma roku 2002 dosahoval kladného výsledku hospodaření, tedy zisku. V roce 2002 byla hodnota výnosů nižší než nákladů. V tomto roce podnik vykázal ztrátu. Příčinou záporného výsledku hospodaření byly vyšší náklady z důvodu vyšších cen vstupů do výroby, a naproti tomu nízké výnosy při zpeněžování plodin rostlinné výroby.

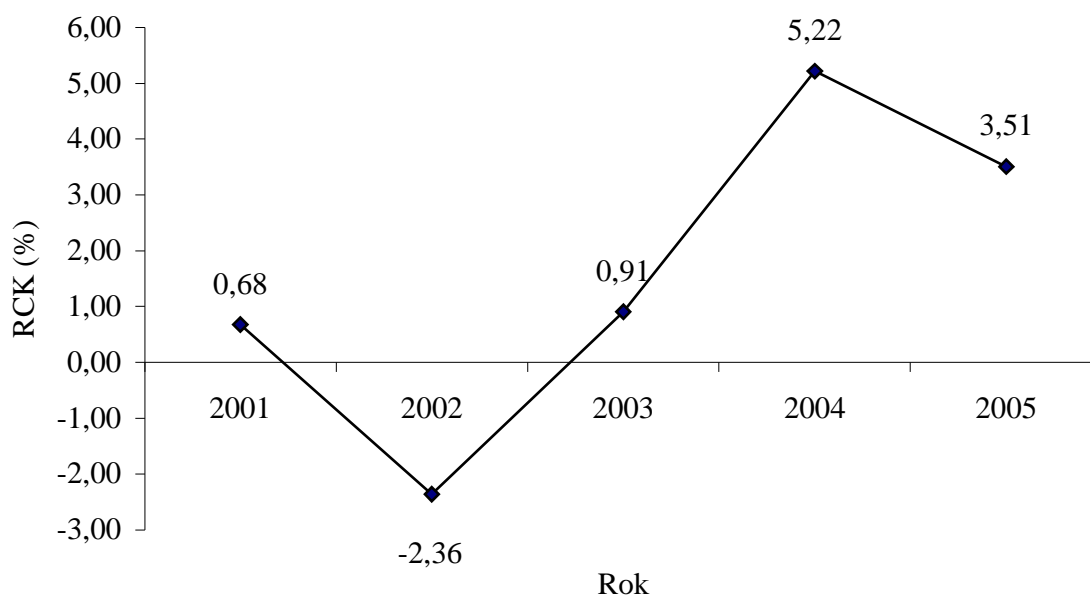
Tab. 5: Rentability hospodaření podniku

Rok	2001	2002	2003	2004	2005
Průměrný stav celkových aktiv	171 590	177 108	178 280	182 654	197 399
Tržby	102 542	104 837	102 077	111 399	123 248
Náklady celkem	144 554	144 838	134 678	146 665	152 075
Provozní výsledek hospodaření (ZUD)	1 167	-4 173	1 623	9 529	6 923
Rentabilita celkového kapitálu (ZUD/CA)	0,68	-2,36	0,91	5,22	3,51
Rentabilita tržeb (Provozní ziskové rozpětí ZUD/T)	1,14	-3,98	1,59	8,55	5,62
Rentabilita nákladů (ZUD/N)	0,81	-2,88	1,21	6,50	4,55

V analyzovaném podniku bylo provedeno hodnocení rentability celkového kapitálu, rentability tržeb a rentability nákladů. Jak již bylo uvedeno, za rentabilní považujeme každý podnik, který dosahuje zisku. Rentabilita celkového kapitálu vyjadřuje celkovou efektivnost podniku, resp. produkční sílu. Rentabilita celkového kapitálu nabývala v letech 2001 – 2005 s výjimkou roku 2002 kladných hodnot. Přehled o vývoji rentability celkového kapitálu je uveden v grafu 2. Rentabilita tržeb udává, kolik korun podnik získal či ztratil ze 100 Kč tržeb. V roce 2001 podnik dosáhl zisku 1,14 Kč. V roce 2002 podnik vykázal ztrátu, což se projevilo i na tomto ukazateli, který dosáhl záporné hodnoty -3,98 Kč. Od roku 2003 podnik dosahoval opět zisku, a tak rentabilita dosahovala kladných hodnot. Vývoj rentability tržeb uvádí graf 3. Rentabilita nákladů vyjadřuje, kolik korun podnik získal či ztratil ze 100 korun nákladů vložených do výroby. Ve sledovaném období dosahoval tento ukazatel kladných hodnot. Výjimku tvořil opět rok 2002, kdy podnik ztratil ze 100 korun vložených do výroby 2,88 Kč. Přehled o vývoji rentability nákladů je zobrazen v grafu 4.

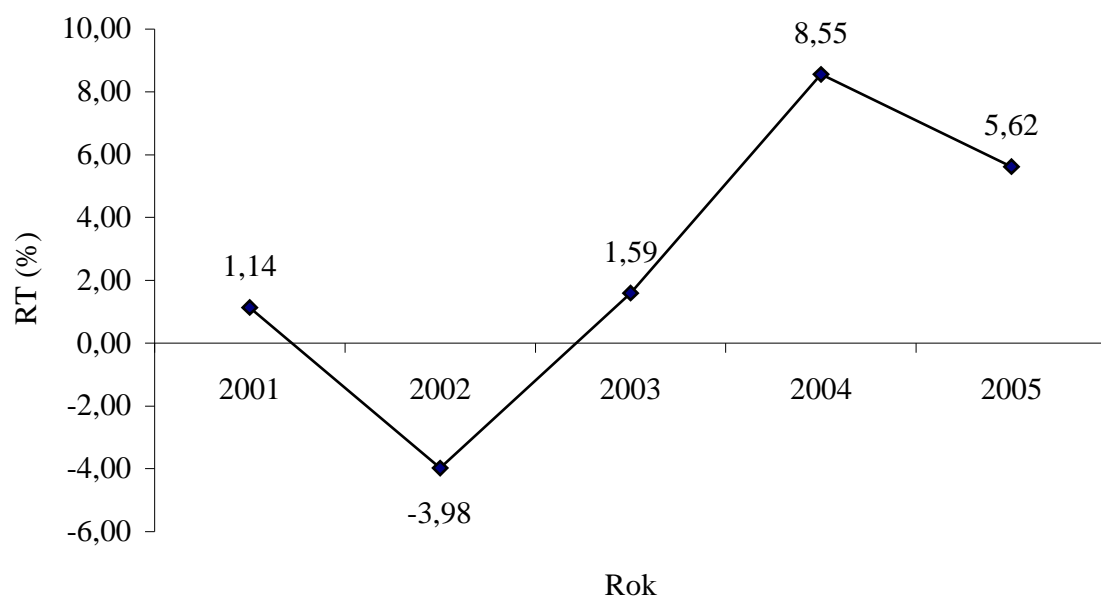
Graf 2 uvádí trend vývoje rentability celkového kapitálu. Hodnoty tohoto ukazatele se pohybovaly v rozmezí od $-2,36\%$ do $5,22\%$. Nejnižší hodnota, a to $-2,36\%$, byla dosažena v roce 2002. Tento rok je charakterizován nejhorším výsledkem hospodaření za sledované období s vykázáním ztráty 4 515 tis. Kč, jak uvádí tab. 4. Nejvyšší hodnota byla dosažena v roce 2004. Tento rok byl v hospodaření podniku velice úspěšný, kdy bylo dosaženo nejvyššího zisku. Efektivnost hospodaření podniku je třeba hodnotit jako úspěšné, neboť dosahované hodnoty rentability celkového kapitálu vykazují příznivý vývoj.

Graf 2: Vývoj rentability celkového kapitálu (RCK) v letech 2001 - 2005 (v %)

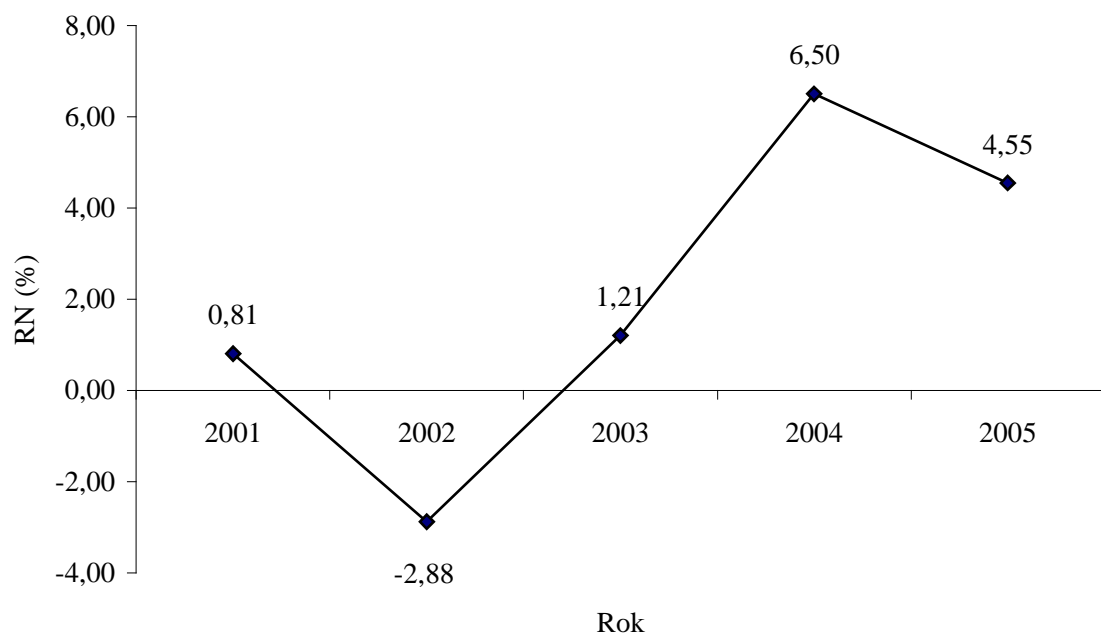

Vývoj hodnot rentability tržeb a rentability nákladů (graf 3 a 4) má obdobný trend, neboť tyto ukazatele byly vypočteny ze stejných hodnot výsledku hospodaření. Nejnižší hodnota obou ukazatelů byla zjištěna v roce 2002, kdy podnik vykázal ztrátu. Nejvyšší hodnota rentability tržeb a rentability nákladů byla v roce 2004, který lze charakterizovat jako nejúspěšnější rok v hospodaření podniku za celé sledované období.

Graf 3: Vývoj rentability tržeb (RT) v letech 2001 - 2005 (v %)

Graf 4: Vývoj rentability nákladů (RN) v letech 2001 - 2005 (v %)

6 ROZBOR NÁKLADOVOSTI, ZPENĚŽOVÁNÍ A RENTABILITY HLAVNÍCH ROSTLINNÝCH PRODUKTŮ

6.1 SPECIFIKA PĚSTOVÁNÍ OBILOVIN

Velmi vysoký vliv na rentabilitu pěstování mají náklady na osiva, hnojiva, přípravky na ochranu rostlin. Významný je i vliv počasí na pěstování. Průběh klimatických podmínek ve sledovaném období na celém území České republiky výrazně ovlivnil celkovou produkci a kvalitu obilovin. Rok 2003 byl z hlediska srážkové bilance velmi podprůměrný, kdy se úhrn srážek na území České republiky v závislosti na lokalitě pohyboval na úrovni 55 – 80 % ročního průměru. Srážkový deficit měl vliv na objem produkce sklizně 2003 a následně zkomplikoval zpracování a přípravu půdy pro setí ozimů. Většina ozimých obilovin na podzim 2003 byla sice zasetá v agrotechnických lhůtách, ale zpracování půdy a předset'ová příprava byla mnohde nekvalitní. Na většině území ČR se selo do suché, hroudovité, nekvalitně a nedostatečně zpracované půdy. Porosty ozimých obilovin vzcházely nerovnoměrně a značně pomalu. V celém zimním období neměly klimatické podmínky na celkový stav porostů ozimých obilovin negativní vliv, neboť na většině území České republiky byla dostatečná sněhová pokrývka, která ozimy chránila před mrazy. Na počátku jarního období byla většina na podzim zasetých porostů v dobrém stavu, dobře odnožených a zapojených. Příznivé počasí v předjarním období přispělo k včasnému nástupu jarních prací. Podstatná část jarních obilovin tak byla zasetá v agrotechnických termínech v průběhu března. Zásadní vliv na další vývoj a stav porostů mělo počasí v průběhu měsíce května a června roku 2004. V tomto období převládalo velmi chladné počasí s dostatečným množstvím srážek, což se velmi příznivě projevilo na vývoji obilovin a slibovalo velmi slušnou úrodu. Porosty ve většině případů byly velmi dobře vyvinuté, s dostatečným počtem klasů/m² a optimálním počtem zrn v klasu. Chladný charakter počasí však posunul přibližně o dva týdny nástup do žňových prací. Vlivem nízké sklizně v roce 2003 a vlivem vysokého vývozu obilovin z ČR došlo k výraznému snížení zásob obilovin na podprůměrnou hranici 1 014,9 tis. tun. Po sklizni v roce 2003 nastala postupná změna v charakteru trhu s obilovinami. Začala převažovat poptávka nad nabídkou a ovlivnila tak cenový vývoj, který měl v tomto období u všech obilovin vzrůstající trend.

Celková osevní plocha obilnin se podle soupisu osevních ploch ČSÚ k 31.5.2004 výrazně zvýšila proti předchozímu roku, a to o 147,6 tis. ha na 1 607,3 tis. ha, tedy o 10,1 % a navrátila se tak k osevům obvyklým v letech minulých (ročníky 2002, 2001, 2000). V roce 2004 bylo v České republice sklizeno celkem 8 783,8 tis. tun obilovin,

zatímco obvyklá sklizeň obilovin v České republice většinou nepřesahuje 7 000 tis. tun. Vznikl tak výrazný přebytek ve výši více než 1 500 tis. tun, který nebyl schopen český trh absorbovat. Sklizeň 2004 vedla k výrazné tvorbě přebytků, které bylo nutno odčerpat, a to především tzv. intervenčním nákupem. Část přebytků méně kvalitního obilí, které nespĺňovalo kritéria intervenčního nákupu bylo využito ke zpracování na výrobu bioetanolu „tzv.,zelené energie“ (Veinert, 2005). V roce 2005 bylo v České republice sklizeno 7 659,9 tis. tun obilovin a při srovnání s běžnou produkční úrovní obilovin v České republice se jednalo o další vysokou sklizeň (Veinert, 2006).

Velmi vysokou úroveň výroby zaznamenala v roce 2004 pšenice jak podílem osevních ploch, tak výrazným meziročním nárůstem průměrného hektarového výnosu, zejména pšenice ozimé. Sklizeň ječmene se svou kvalitou rovnal sklizni roku 2003. Meziročním navýšením produkce si ječmen opět potvrdil svou pozici druhé nejvýznamnější obiloviny (Veinert, 2005). V roce 2005 si i přes mírný pokles ploch zachovala pšenice svůj dominantní vliv na celkovou bilanční rovnováhu všech obilovin. Ječmen, i přes mírný pokles produkce, obhájil svou pozici druhé nejvýznamnější obiloviny (Veinert, 2006).

6.2 PŠENICE OZIMÁ

6.2.1 TECHNOLOGIE PĚSTOVÁNÍ

Z hlediska půdních vlastností jsou pro pšenici nejvhodnější půdní typy černozemě, pravé i degradované, hnědozemě, s pH neutrálním. Snáší i půdy slabě kyselé i slabě alkalické. Z hlediska půdních druhů jsou nejvhodnější půdy střední – hlinité, jílovitohlinité až hlinito-jílovité, které mají vyrovnaný poměr vody a vzduchu v půdě a mají dobrou půdní strukturu a dobrou biologickou činnost. Pšenice má vysoké nároky na vláhu a též vysoké nároky na předplodinu. Jako nejvhodnější předplodiny jsou organicky hnojené a včas sklizené okopaniny, např. rané brambory, olejniny (mák, řepka), jeteloviny, luskoviny. Pšenice je nejnáročnější obilninou na živiny. Pro výnos 5 t/ha a příslušné množství slámy odebere při sklizni 120-140 kg N, kolem 30 kg P, 100 kg K a 15 – 17 kg Mg z 1 ha. Setí se doporučuje v agrotechnickém termínu v bramborářském výrobním typu mezi 20. až 30. zářím. Ochrana pšenice ozimé je zaměřena především proti plevelům, zvláště chundelce metlicí, svízelům a heřmánkovitým plevelům. Mezi nejobávanější choroby patří padlí. Nejvhodnější období sklizně je v druhé polovině žluté zralosti. Optimální vlhkost zrna při sklizni je pod hranicí 18 %. V případě vyšší vlhkosti je nutné co nejrychlejší dosoušení (Diviš, 2000).

6.2.2 ZPENĚŽOVÁNÍ

V analyzovaném podniku je pšenice ozimá pěstována pro krmné účely. Dle Diviše (2000) je pro krmnou kvalitu pšenice rozhodující výživná – nutriční hodnota zrna. Ta je dána především obsahem, využitelností a poměrem hlavních organických látek. Krmivářsky lépe hodnoceny jsou odrůdy s menším obsahem zásobních bílkovin, které mají vyšší obsah jednoduchých bílkovin, jako jsou albuminy a globuliny. Požadován je tzv. vysoký bílkovinný produkční index.

Tab. 6: Jakostní podmínky pro výkup pšenice ozimé

Základní hodnoty v (%)	
Vlhkost	14,0
Nečistoty	1,0
Rostlinné výrobky nesmí při dodávkách překročit tyto hodnoty	
Vlhkost (max. %)	25,0
Příměsi	
Příměsi celkem (max. %)	8,0
Zrna porostlá (max. %)	5,0
Zrnové příměsi (max. %)	5,0
Nečistoty	
Nečistoty celkem (max. %)	5,0
Semena svízele (max. %)	0,5
Anorganické nečistoty (max. %)	0,5
Škodlivé nečistoty (max. %)	0,5
Zrna naplesnivělá a plesnivá (%)	0

Zdroj ZZN Havlíčkův Brod, a. s.

6.2.3 NÁKLADOVOST A RENTABILITA PŠENICE OZIMÉ

V uvedených tabulkách (tab. 7 a 8) je charakterizována úroveň vlastních nákladů na 1 ha pšenice ozimé a jejich vývoj v letech 2003 – 2005. V tabulce 9 je uvedena struktura vlastních nákladů na 1 ha a v tabulce 10 analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability produkce pšenice ozimé. Na závěr v tab. 11 je provedeno porovnání ukazatelů zemědělského podniku s průměrem podniků v bramborářské oblasti dle výběrového šetření VÚZE roku 2003.

Tab. 7: Vlastní náklady na 1 ha pšenice ozimé v letech 2003 - 2005

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Osiva - nakupovaná	Kč/ha	2 244	1 810	2 108
Osiva - vlastní	Kč/ha	0	0	0
Hnojiva - nakupovaná	Kč/ha	2 509	2 283	1 790
Hnojiva - vlastní	Kč/ha	2 909	3 029	2 870
Přípravky na ochranu rostlin	Kč/ha	799	1 316	1 393
Ostatní přímý materiál	Kč/ha	80	116	126
Přímé materiálové náklady celkem	Kč/ha	8 541	8 554	8 287
Ostatní přímé náklady a služby	Kč/ha	221	910	988
Osobní náklady	Kč/ha	2 427	2 457	2 558
Náklady pomocných činností	Kč/ha	5 662	5 533	5 914
Režie	Kč/ha	1 309	968	1 130
Náklady celkem	Kč/ha	18 160	18 422	18 877

Celkové náklady v zemědělském podniku na 1 ha ve sledovaném období vzrostly z 18 160 Kč na 18 877 Kč, tedy o 717 Kč, což představuje 3,95 % roku 2005 oproti roku 2003. Nejvyšší podíl ve vlastních nákladech na 1 ha pšenice ozimé měly náklady pomocných činností, které zahrnují mechanizační práce. V celém sledovaném období se pohybovaly v zastoupení nad 30 %. Důvodem jsou vlivem rozlohy obhospodařované půdy

velmi velké přejezdové vzdálenosti mezi jednotlivými pozemky a střediskem, kde jsou stroje zaparkovány (až 25 km). Vysoký podíl, který v absolutních číslech činí 5 662 Kč až 5 914 Kč zapříčiňuje i vyšší vnitropodnikové ocenění těchto prací.

Podnik při pěstování pšenice ozimé využíval v letech 2003 - 2005 odrůd Vlasta, Jolana, Rheia, Šárka. Osiva byla pouze nakupovaná a certifikovaná (má uznávací listy a platí se i včetně ceny licenční poplatek). Náklady za nakoupená osiva na 1 ha ve sledovaném období vykázaly mírný pokles, kdy se pohybovaly od 2 244 Kč v roce 2003 k 2 108 Kč v roce 2005.

Tab. 8: Vývoj vlastních nákladů na 1 ha pšenice ozimé v letech 2003 - 2005
(rok 2003 = 100 %)

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Osiva - nakupovaná	%	100,00	80,66	93,94
Osiva - vlastní	%	100,00	100,00	100,00
Hnojiva - nakupovaná	%	100,00	90,99	71,34
Hnojiva - vlastní	%	100,00	104,13	98,66
Prostředky ochrany rostlin	%	100,00	164,71	174,34
Ostatní přímý materiál	%	100,00	145,00	157,50
Přímé materiálové náklady celkem	%	100,00	100,15	97,03
Ostatní přímé náklady a služby	%	100,00	411,76	447,06
Osobní náklady	%	100,00	101,24	105,40
Náklady pomocných činností	%	100,00	97,72	104,45
Režie	%	100,00	73,95	86,33
Náklady celkem	%	100,00	101,44	103,95

Až čtyřnásobné navýšení zaznamenala položka ostatní přímé náklady a služby, a to z 221 Kč v roce 2003 na 988 Kč v roce 2005. Zahrnují především ceny energií, jejichž nejvyšší spotřeba připadá na posklizňové úpravy obilovin jako je sušení a čištění zrna. Ke sklizni obilovin analyzovaný podnik využívá dvou vlastních sklízecích mlátiček typu

Fortshrit E 514 a jedné John Deere 2264. Dále využívá na sklizeň obilovin služeb, a to zhruba na 50 % ploch.

Tab. 9: Struktura vlastních nákladů na 1 ha pšenice ozimé v letech 2003 – 2005

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Osiva - nakupovaná	%	12,36	9,83	11,17
Osiva - vlastní	%	0,00	0,00	0,00
Hnojiva - nakupovaná	%	13,82	12,39	9,48
Hnojiva - vlastní	%	16,02	16,44	15,20
Prostředky ochrany rostlin	%	4,40	7,14	7,38
Ostatní přímý materiál	%	0,44	0,63	0,67
Přímé materiálové náklady celkem	%	47,03	46,43	43,90
Ostatní přímé náklady a služby	%	1,22	4,94	5,23
Osobní náklady	%	13,36	13,34	13,55
Náklady pomocných činností	%	31,18	30,03	31,33
Režie	%	7,21	5,25	5,99
Náklady celkem	%	100,00	100,00	100,00

Významnou položku zaujímají hnojiva. Podíl vlastních hnojiv na 1 ha se pohyboval v rozmezí od 15,20 % do 16,44 %. Nejvyšší podíl zaznamenala v roce 2004. Zastoupení nákladů na nakupovaná hnojiva na 1 ha se ve sledovaném období postupně snížilo, a to z 13,82 % na 9,48 %. Pozitivně působil výběr jiného vhodného typu hnojiva a významně se projevil v nižší nákladovosti aktuální agrochemický rozbor půd, který ukázal na zásobu živin v půdě.

V neposlední řadě vyšší položku tvoří osobní náklady, pohybující se na úrovni lehce nad 13 %. V období 2003 – 2005 došlo k mírnému zvýšení z 2 427 Kč na 2 558 Kč, což činí nárůst o 5,40 %.

Tab. 10: Analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability produkce pšenice ozimé v letech 2003 – 2005

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Vlastní náklady	Kč/ha	18 160	18 422	18 877
Vedlejší výrobek (ve s. c.)	Kč/ha	1634	1474	1850
Vlastní náklady hlavního výrobku	Kč/ha	16 526	16 948	17 027
Hektarový výnos hlavního výrobku	t/ha	4,75	6,74	5,51
Vlastní náklady hlavního výrobku	Kč/t	3 479	2 515	3 059
Průměrná realizační cena	Kč/t	2 489	2 613	2 460
Zisk bez dotací z 1 t	Kč/t	-990	98	-599
Dotace na 1t hlavního výrobku (SAPS+TOP UP)	Kč/t	0	495	803
Zisk včetně dotací	Kč/t	-990	593	204
Míra rentability	%	-28,46	23,58	6,67
Objem rentability - zisk z 1 ha	Kč/ha	-4 703	3997	1 124

V analyzovaném období zaznamenaly vypočtené ukazatele vysokou kolísavost. Míra rentability v roce 2003 byla záporná, kdy činila -28,46 %. V roce 2004 došlo k prudkému navýšení na 23,58 % a v roce 2005 opět k poklesu na 6,67 %. Rok 2005 však nebyl ztrátový díky dotacím, které činily v přepočtu na 1 t hlavního výrobku 803 Kč. Projevil se zde i vyšší dosažený výnos 5,51 t/ha oproti roku 2003, kdy činil pouhých 4,75 t/ha. Zisk z 1 ha, tedy objem rentability kopíroval vývoj míry rentability. V roce 2003 vykazovala ztrátu 4 703 Kč na 1 ha. V roce 2004 zisk 3 997 Kč, a poté v roce 2005 opět pokles na 1 124 Kč. V roce 2004 a 2005 se projevil na zvýšení rentability nejen dotace SAPS a TOP-UP; velmi příznivý vliv měla též zlepšená agrotechnika pěstování, a to zkvalitnění přípravy půdy pořízením nového kompaktoru značky Kverneland.

Tab. 11: Porovnání ukazatelů pěstování pšenice ozimé v podniku s průměrem podniků v bramborářské oblasti dle výběrového šetření VÚZE roku 2003

Ukazatel	Měrná jednotka	Podnik	Průměr oblasti
Náklady celkem	Kč/ha	18 160	13 990
Náklady hlavního výrobku	Kč/ha	16 526	12 311
Hektarový výnos hlavního výrobku	t/ha	4,75	4,13
Náklady hlavního výrobku	Kč/t	3 479	2 981
Průměrná realizační cena	Kč/t	2 489	3 375
Tržby za výrobky	Kč/ha	11 812	12 616

V porovnání podniku s průměrnými hodnotami bramborářské oblasti dle výběrového šetření VÚZE je dosahováno převážně horších výsledků. Hektarový výnos hlavního výrobku ve sledovaném podniku činí 4,75 t/ha, což je o 0,62 t/ha více než průměr v oblasti. Tento stav je možné zdůvodnit vyššími náklady na nákup přípravků na ochranu rostlin, hnojiv či kvalitnějších osiv. Skutečnost nákupu vyššího množství těchto položek se projevuje v dosažení vyšších nákladů na hektar. Průměrná realizační cena byla nižší, a i přes dosažený vyšší výnos, tržby za výrobky byly též na nižší úrovni oproti výběrovému souboru. Výše průměrné realizační ceny u analyzovaného podniku je nižší oproti průměru bramborářské oblasti, a to z důvodu využití veškeré pšenice pro krmné účely. Naopak v šetření VÚZE je průměr farmářských cen této plodiny jak na krmné, tak i na potravinářské využití.

6.3 JEČMEN JARNÍ

6.3.1 TECHNOLOGIE PĚSTOVÁNÍ

Jarní ječmen se v ČR pěstuje pouze jako dvouřadý. V průběhu vegetace vyžaduje dostatek srážek a též tepla. Z půdních vlastností vyžaduje ječmen pokud možno neutrální pH nebo blízko neutrální hodnotě v rozmezí 6,5 – 7 pH. Nízká hodnota pod 5,5 pH je škodlivá a má při slabé kořenové soustavě podstatný vliv na zhoršené čerpání živin. Z hlediska půdního druhu a typu jsou pro pěstování nejlepší půdy střední, hlinité, černozemě nebo hnědozemě. Nejlepší předplodinou jsou jednoznačně hnojem hnojené okopaniny, např. cukrová řepa či brambory. Obilní předplodiny jako pšenice ozimá jsou přijatelnou předplodinou pro krmný ječmen. Doba setí má být co možná nejčasnější, zejména u sladovnického ječmene. Sladovnický ječmen by měl být zaset do konce března. Při pěstování ječmene jarního je velice důležité hnojení dusíkem. Celková dávka dusíku se pohybuje v rozmezí 20 – 60 kg/ha u sladovnických ječmenů, u krmných ječmenů 40 – 80 kg/ha (Diviš, 2000). V oblasti sledovaného podniku, vzhledem k nevyrovnaným půdním zásobám živin a nižšímu pH (5,7), je aplikována vyšší dávka dusíkatých hnojiv cca 80 - 100 kg/ha. Dle Diviše (2000) je nejvhodnější celkovou dávkou dusíku aplikovat najednou před setím při přípravě půdy. Za nejrozšířenější plevele a zároveň nejškodlivější lze v jařinách považovat především pýr plazivý, oves hluchý, heřmánky a rmen. V ochraně proti chorobám je nutné věnovat pozornost především na houbové choroby. Mezi choroby přenosné osivem se řadí hlavně prašná sněť, hnědá skvrnitost a pruhovitost. K nejčastějším listovým chorobám patří především padlí travní. Ze škůdců se u jarního ječmene vyskytují kohoutci, bejломorka sedlová a mšice. Sladovnický ječmen sklízíme optimálně v první polovině plné zralosti. Důležité je dostatečné proschnutí porostů při vlhkosti zrna pod 17 %. U krmných ječmenů s podsevem je nutné provádět sklizeň za sucha. Výborná je pak krmná hodnota dobře proschlé slámy s jetelem. Hlavní posklizňové ošetření zahrnuje především předčištění a třídění zrna, aby byly odstraněny všechny hrubé části, zelené zbytky a ostatní nečistoty. Poté se provádí dosoušení a dočištění.

6.3.2 ZPENĚŽOVÁNÍ

V analyzovaném podniku je ječmen jarní pěstován pro krmné účely. Dle Diviše (2000) krmivářské tabulky u vybraných hlavních živin uvádějí jako potřebné pro kvalitní krmný ječmen následující hodnoty:

Obsah N-látek 14 a více % v sušině

Vlákniny max. 4,2 % v sušině

Obsah lyzinu 0,55 – 0,65 % v sušině

Veškeré N látky 10,2 %

Veškeré stravitelné živiny 71,4 %

Lyzin 3,7 g na 16 g N.

Tab. 12: Jakostní podmínky pro výkup ječmene jarního

Základní hodnoty v (%)	
Vlhkost	14,0
Nečistoty	1,0
Rostlinné výrobky nesmí při dodávkách překročit tyto hodnoty	
Vlhkost (max. %)	25,0
Příměsi	
Příměsi celkem (max. %)	8,0
Zrna porostlá (max. %)	5,0
Zrnové příměsi (max. %)	5,0
Nečistoty	
Nečistoty celkem (max. %)	5,0
Semena svízele (max. %)	0,5
Anorganické nečistoty (max. %)	0,5
Škodlivé nečistoty (max. %)	0,5
Zrna naplesnivělá a plesnivá (%)	0,5

Zdroj ZZN Havlíčkův Brod, a. s.

6.3.3 NÁKLADOVOST A RENTABILITA JEČMENE JARNÍHO

Tabulka 13 udává výši vlastních nákladů na 1 ha ječmene jarního a tabulka 14 jejich vývoj. V tabulce 15 jsou vyčísleny údaje o struktuře vlastních nákladů na 1 ha a v tabulce 16 vypočtené hodnoty analýzy nákladovosti, zpeněžování a rentability ječmene jarního. V závěru hodnocení této plodiny je v tabulce 17 provedeno porovnání ukazatelů zemědělského podniku s průměrem podniků v bramborářské oblasti dle výběrového šetření VÚZE roku 2003.

Tab. 13: Vlastní náklady na 1 ha ječmene jarního v letech 2003 - 2005

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Osiva - nakupovaná	Kč/ha	1 709	1 747	1 854
Osiva - vlastní	Kč/ha	0	114	0
Hnojiva - nakupovaná	Kč/ha	984	1 547	2 195
Hnojiva - vlastní	Kč/ha	2 909	3 019	2 871
Prostředky ochrany rostlin	Kč/ha	1 521	1 347	1 466
Ostatní přímý materiál	Kč/ha	42	58	87
Přímé materiálové náklady celkem	Kč/ha	7 165	7 832	8 473
Ostatní přímé náklady a služby	Kč/ha	1 093	1 539	1 193
Osobní náklady	Kč/ha	1 832	1 887	1 873
Náklady pomocných činností	Kč/ha	3 213	3 982	3 366
Režie	Kč/ha	1 295	1 719	2 220
Náklady celkem	Kč/ha	14 598	16 959	17 125

Celkové náklady na 1 ha ječmene jarního se zvýšily z 14 598 Kč v roce 2003 na 17 125 Kč v roce 2005. Dominantní postavení mělo na tento vývoj zvýšení vstupů a jejich cen, a to zejména u množství nakoupených hnojiv a zvýšení cen hlavně u dusíkatých hnojiv; v číselném vyjádření z 984 Kč/ha v roce 2003 na 2 195 Kč/ha v roce 2005, což činí nárůst o 123,07 %. Dále došlo ke zvýšení nákladů na nakupovaná osiva, a to

z 1 709 Kč/ha v roce 2003 na 1 854 Kč/ha v roce 2005. Podíl nákladů na nakupovaná osiva tak v roce 2005 činil 12,82 %. Ve sledovaném období bylo podnikem k pěstování ječmene jarního využito odrůd Jersey, Tolar a Prestige.

Náklady na přípravky na ochranu rostlin se prakticky nezměnily. Vykazovaly ve sledovaném období pouze mírný pokles o 3,62 %, který byl způsoben nižším výskytem houbových chorob a lepší vyvážeností hnojení (hnojení P a vyšší hladina aplikovaného N).

Tab. 14: Vývoj vlastních nákladů na 1 ha ječmene jarního v letech 2003 - 2005
(rok 2003 = 100 %)

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Osiva - nakupovaná	%	100,00	102,22	108,48
Osiva - vlastní	%	100,00	214,00	100,00
Hnojiva - nakupovaná	%	100,00	157,22	223,07
Hnojiva - vlastní	%	100,00	103,78	98,69
Prostředky ochrany rostlin	%	100,00	88,56	96,38
Ostatní přímý materiál	%	100,00	138,10	207,14
Přímé materiálové náklady celkem	%	100,00	109,31	118,26
Ostatní přímé náklady a služby	%	100,00	140,81	109,15
Osobní náklady	%	100,00	103,00	102,24
Náklady pomocných činností	%	100,00	123,93	104,76
Režie	%	100,00	132,74	171,43
Náklady celkem	%	100,00	116,17	117,31

Tab. 15: Struktura vlastních nákladů na 1 ha ječmene jarního v letech 2003 – 2005

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Osiva - nakupovaná	%	11,71	10,30	10,83
Osiva - vlastní	%	0,00	0,67	0,00
Hnojiva - nakupovaná	%	6,74	9,12	12,82
Hnojiva - vlastní	%	19,93	17,80	16,76
Prostředky ochrany rostlin	%	10,42	7,94	8,56
Ostatní přímý materiál	%	0,29	0,34	0,51
Přímé materiálové náklady celkem	%	49,08	46,18	49,48
Ostatní přímé náklady a služby	%	7,49	9,07	6,97
Osobní náklady	%	12,55	11,13	10,94
Náklady pomocných činností	%	22,01	23,48	19,66
Režie	%	8,87	10,14	12,96
Náklady celkem	%	100,00	100,00	100,00

Stejně jako u pšenice ozimé, tak i u ječmene jarního tvořily významnou nákladovou položku ostatní přímé náklady a služby. Jejich vývoj v letech 2003 – 2005 kolísal z 1093 Kč v roce 2003 na 1 539 Kč v roce 2004, a poté zaznamenal opětovný pokles na 1 193 Kč v roce 2005. Celkový nárůst tedy činil 9,15 %. Příčinou tohoto vývoje byly rozdílné nároky na posklizňové úpravy dané především průběhem klimatických podmínek v jednotlivých letech. Celkový nárůst zapříčinilo též zvyšování cen energií.

Náklady pomocných činností u této komodity zaznamenaly za sledované období nárůst 4,76 % v roce 2005 oproti roku 2003. Jako u pšenice ozimé se zde projevila zejména přepravní vzdálenost pozemků od střediska a dále zvýšení nákladů na stroje. Jejich zastoupení však zaznamenalo ve struktuře nákladů na 1 ha mírný pokles a to z 22,01 % na 19,66 %, přesto však představují nejvýznamnější nákladovou položku.

Tab. 16: Analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability ječmene jarního v letech 2003 – 2005

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Vlastní náklady	Kč/ha	14 598	16 959	17 125
Vedlejší výrobek (ve s. c.)	Kč/ha	934	1136	1113
Vlastní náklady hlavního výrobku	Kč/ha	13 664	15 823	16 012
Hektarový výnos hlavního výrobku	t/ha	4,29	5,16	4,27
Vlastní náklady	Kč/t	3 185	3 066	3 750
Průměrná realizační cena	Kč/t	3 411	2 723	2 411
Zisk bez dotací z 1 t	Kč/t	226	-343	-1 339
Dotace na 1 t hlavního výrobku (SAPS+TOP UP)	Kč/t	0	647	1 036
Zisk včetně dotací	Kč/t	226	304	-303
Míra rentability	%	7,10	9,92	-8,08
Objem rentability - zisk z 1 ha	Kč/ha	970	1 569	-1 294

V ekonomickém hodnocení pěstování ječmene jarního se i přes zvýšení výnosu ze 4,29 t/ha v roce 2003 na 5,16 t/ha následujícího roku se v roce 2005 velice projevily špatné klimatické podmínky a došlo k poklesu na nejnižší sledovanou mez 4,27 t/ha. Vlivem této skutečnosti a také celkového zvýšení nákladů na 1 ha, bylo pěstování ječmene jarního v roce 2005 značně nerentabilní. Pozitivní vývoj míry rentability z let 2003 (7,10 %) a 2004 (9,92 %) změnil rok 2005, kdy byla vykázána úroveň –8,08 %. Objem rentability, tedy zisk z 1 ha kopíroval vývoj míry rentability. Zápornému výsledku v roce 2005 nezabránily ani přijaté dotace.

Tab. 17: Porovnání ukazatelů pěstování ječmene jarního v podniku s průměrem podniků v bramborářské oblasti dle výběrového šetření VÚZE roku 2003

Ukazatel	Měrná jednotka	Podnik	Průměr oblasti
Náklady celkem	Kč/ha	14 598	10 728
Náklady hlavního výrobku	Kč/ha	13 664	9 119
Hektarový výnos hlavního výrobku	t/ha	4,29	3,91
Náklady hlavního výrobku	Kč/t	3 185	2 334
Průměrná realizační cena	Kč/t	3 411	3 478
Tržby za výrobky	Kč/ha	14 618	9 859

Celkové náklady na 1 ha ječmene jarního jsou v podniku vyšší, než činí průměr bramborářské oblasti o 3 780 Kč. Tento rozdíl je způsoben nákupem většího množství vstupů do výroby jako například hnojiv, přípravků na ochranu rostlin apod. Výše průměrné realizační ceny u analyzovaného podniku je jen mírně nižší oproti průměru, a to z důvodu využití veškerého ječmene jako krmné plodiny. Vlivem vyššího hektarového výnosu této plodiny a relativně stejné realizační ceny jsou tržby v zemědělském podniku oproti průměru podstatně vyšší, a to o 4 759 Kč/ha.

6.4 BRAMBORY KONZUMNÍ

6.4.1 TECHNOLOGIE PĚSTOVÁNÍ

Pěstování brambor má významné postavení v zemědělské výrobě. Využívají se jak ke konzumním účelům, tak i pro průmyslové zpracování, produkci sadby a eventuelně také pro krmení zvířat.

Brambory jsou řazeny v osevním postupu ke zlepšujícím a odplevelujícím plodinám, nenáročným na předplodinu. Pro brambory jsou vhodné všechny předplodiny, které zanechávají zralou, prokořeněnou ornici např. jetel, vojtěška, víceleté trávy. Brambory jsou převážně pěstovány po obilovinách, jejichž předplodinovou hodnotu je možné zlepšit pěstováním meziplodin. Požadavkům brambor odpovídají nejlépe pozemky s lehčí až středně těžkou půdou a s propustnou spodinou. V osevním postupu se doporučují zahrnovat s 4-5letým odstupem. Cílem hnojení brambor je zajistit ekonomické výnosy hlíz při vysoké kvalitě. Nejvýznamnější základní živinou pro brambory je dusík. Dále je důležité hnojení fosforem, který potřebuje rostlina ke svému vývinu, a dále draslík, jež plní v látkové výměně důležité funkce. Rostliny dostatečně zásobené draslíkem jsou schopny lépe využívat vláhu. Ve výživě brambor se též využívá hnojení organickými hnojivy jako je vyzrálý hnůj, kejda či komposty. Doba sázení je závislá na teplotě půdy, která by měla být 6 – 8 °C v hloubce výsadby, a na stavu půdy. V podmínkách bramborářské oblasti se považuje za optimální ukončení sázení do konce dubna. Jeden z nejdůležitějších úseků při pěstování brambor je ochrana proti škodlivým činitelům, neboť jsou napadány celou řadou chorob a škůdců, které mohou podstatně snížit výnos či kvalitu hlíz. Mezi nejobávanější, tzv. karanténní škodliví činitelé brambor, patří bakteriální kroužkovitost bramboru, rakovina bramboru a háďátka bramborové. Ochrana proti karanténním chorobám a škůdcům se řídí speciálními vyhláškami, předpisy a metodikami. Dále jsou nebezpečné virové choroby jako svinutka bramboru či Y virus brambor, jež jsou přenášeny nejčastěji sadbou, mšicemi či mechanicky. Na bramborách parazituje řada patogenů ze skupiny hub, které mohou způsobovat velmi vážné ztráty. Řadí se sem již zmiňovaná rakovina brambor, dále plíseň bramborová, kořenomorka bramborová, prašná strupovitost bramboru apod. Škůdci poškozují nadzemní a podzemní části rostlin požerem nebo sáním. Mezi nejobávanější patří mandelinka bramborová, mšice, háďátka bramborové a drátovci. Sklizňové období pro pozdní konzumní brambory je měsíc září (Diviš, 2000).

Ve sledovaném podniku se provádí sklizeň 2řádkovým sklízečem do vedle jedoucího dopravního prostředku. Po posklizňové úpravě jsou brambory skladovány ve vlastní bramborárně. Odbyt celé produkce brambor je zajištěn uzavřením dlouhodobých smluv s firmou INTERSNACK, a. s., která se nachází v obci Choustník.

V tradičních oblastech pěstování pozdních konzumních brambor, mezi něž se řadí kraj Vysočina, byla výsadba v roce 2004 provedena bez větších problémů převážně v dubnu, popřípadě počátkem května. Dostatek srážek v červnu a začátkem července byl důležitý pro tvorbu výnosu velmi raných až poloraných odrůd brambor. Velmi dobrý výnos byl podpořen i pozdějším výskytem plísně u brambor, přičemž průběh počasí většinou umožnil včasnou chemickou ochranu. Pro české bramborářství byl rok 2004 rokem s velmi dobrou výnosovou úrovní. Vzhledem k nadprůměrnému výnosu vzrostla v roce 2004 oproti roku 2003 celková produkce brambor o 151 738 tun na 993 203 tun brambor, což je nárůst o 18 % oproti celkové produkci brambor v roce 2003, přičemž se celková plocha pěstovaných brambor snížila zhruba o 3 %. Podle údajů ČSÚ byla roční průměrná cena zemědělských výrobců konzumních pozdních brambor v roce 2004 6 746 Kč/t brambor (Veinert, 2005). V roce 2005 v bramborářské oblasti byl dostatek zimní vláhy podpořen vydatnými sněhovými srážkami v lednu a v únoru. Březen a duben byl srážkově hluboce podprůměrný, květen mírně nadprůměrný. V červnu bylo výrazně sucho, dešťové srážky se dostavily až v závěru tohoto měsíce, červenec byl velmi vlhký, srpen prakticky na úrovni ročního průměru. Teplotně byl rok 2005 ve vegetaci chladnější, výrazně pak v červnu, v červenci a v srpnu. Vlivem dobrých klimatických podmínek a úspěšné ochrany proti plísni bramboru byla dosažena rekordní výše sklizně brambor, která dosáhla úrovně 1 013 tis. tun (Veinert, 2006).

6.4.2 NÁKLADOVOST A RENTABILITA BRAMBOR KONZUMNÍCH

Úroveň vlastních nákladů na 1 ha brambor konzumních, jejich vývoj vlastních nákladů a strukturu uvádí tabulky 18 – 20. V tabulce 21 jsou hodnoty analýzy nákladovosti, zpeněžování a rentability brambor konzumních a v tabulce 22 porovnaný ukazatele pěstování brambor konzumních s průměrem podniků v bramborářské oblasti dle šetření VÚZE.

Tab. 18: Vlastní náklady na 1 ha brambor konzumních v letech 2003 - 2005

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Sadba - nakupovaná	Kč/ha	13 259	19 574	12 372
Sadba - vlastní	Kč/ha	0	0	0
Hnojiva - nakupovaná	Kč/ha	3 098	2 823	3 298
Hnojiva - vlastní	Kč/ha	2 909	3 019	2 867
Prostředky ochrany rostlin	Kč/ha	4 769	6 043	6 536
Ostatní přímý materiál	Kč/ha	221	88	162
Přímé materiálové náklady celkem	Kč/ha	24 256	31 547	25 235
Ostatní přímé náklady a služby	Kč/ha	11 026	12 944	8 019
Osobní náklady	Kč/ha	12 549	15 156	15 356
Odpisy DNHM - přímé	Kč/ha	141	295	687
Náklady pomocných činností	Kč/ha	10 651	11 642	11 479
Režie	Kč/ha	8 374	11 921	9 509
Náklady celkem	Kč/ha	66 997	83 505	70 285

V analyzovaném podniku se náklady na 1 ha v letech 2003 – 2005 zvýšily z 66 997 Kč na 70 285 Kč. Nejvyšší hodnota celkových nákladů na 1 ha byla však vykázána v roce 2004, a to 83 505 Kč. Nejvyšší vliv na tento nárůst o 24,64 % mělo zvýšení nákladů na nákup certifikované sadby o 47,63 %, způsobené vyšší cenou sadby z důvodu horší sklizně roku 2003, který se vyznačoval nedostatkem srážek. Podnik

využíval pouze sadby nakoupené. Při pěstování konzumních brambor bylo využito odrůd Asterix, Satina a Velox.

Tab. 19: Vývoj vlastních nákladů na 1 ha brambor konzumních v letech 2003 - 2005
(rok 2003 = 100 %)

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Sadba- nakupovaná	%	100,00	147,63	93,31
Sadba – vlastní	%	100,00	100,00	100,00
Hnojiva - nakupovaná	%	100,00	91,12	106,46
Hnojiva - vlastní	%	100,00	103,78	98,56
Prostředky ochrany rostlin	%	100,00	126,71	137,05
Ostatní přímý materiál	%	100,00	39,82	73,30
Přímé materiálové náklady celkem	%	100,00	130,06	104,04
Ostatní přímé náklady a služby	%	100,00	117,40	72,73
Osobní náklady	%	100,00	120,77	122,37
Odpisy - přímé	%	100,00	209,22	487,23
Náklady pomocných činností	%	100,00	109,30	107,77
Režie	%	100,00	142,36	113,55
Náklady celkem	%	100,00	124,64	104,91

Veliké zvýšení zaznamenaly od roku 2003 do roku 2005 náklady na přípravky ochrany rostlin, které tvořily 9,30 % celkových nákladů. Jejich nárůst činil 37,05 %, což bylo spojeno s rostoucími požadavky odběratelů na zvýšení kvality brambor a zvýšení výnosů.

Celkový pokles zaznamenaly ostatní přímé náklady a služby, kdy se podíl těchto nákladů dostal v roce 2005 na úroveň 72,73 % roku 2003. Tento vývoj byl způsoben především snížením podílu uskladněných brambor přes zimní období a vlivem toho došlo k úspoře spotřeby energie.

Tab. 20: Struktura vlastních nákladů na 1 ha brambor konzumních v letech 2003 – 2005

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Sadba - nakupovaná	%	19,79	23,44	17,60
Sadba - vlastní	%	0,00	0,00	0,00
Hnojiva - nakupovaná	%	4,62	3,38	4,69
Hnojiva - vlastní	%	4,34	3,62	4,08
Prostředky ochrany rostlin	%	7,12	7,24	9,30
Ostatní přímý materiál	%	0,33	0,11	0,23
Přímé materiálové náklady celkem	%	36,20	37,78	35,90
Ostatní přímé náklady a služby	%	16,46	15,50	11,41
Osobní náklady	%	18,73	18,15	21,85
Odpisy DNHM – přímé	%	0,21	0,35	0,98
Náklady pomocných činností	%	15,90	13,94	16,33
Režie	%	12,50	14,28	13,53
Náklady celkem	%	100,00	100,00	100,00

Vývoj osobních nákladů vykázal za sledované období nárůst o 22,37 %. Jejich podíl se rovněž zvýšil z 18,73 % na 21,85 %. Zvýšení bylo ovlivněno celopodnikovým zvýšením mezd pracovníků.

Tab. 21: Analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability brambor konzumních v letech 2003 - 2005

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Vlastní náklady	Kč/ha	66 997	83 505	70 285
Hektarový výnos výrobku	t/ha	31,43	32,37	25,23
Vlastní náklady	Kč/t	2 132	2 580	2 786
Průměrná realizační cena	Kč/t	3 888	2 128	2 886
Zisk z 1 t	Kč/t	1 756	-452	100
Dotace na 1 t hlavního výrobku (SAPS)	Kč/t	0	57	84
Zisk včetně dotací	Kč/t	1 756	-395	184
Míra rentability	%	82,36	-15,31	6,60
Objem rentability - zisk z 1 ha	Kč/ha	55 191	-12 786	4 642

Zpeněžování konzumních brambor je dáno smluvní cenou, kterou analyzovaný podnik uzavírá dlouhodobými smlouvami s odběrateli. Výhodou uzavření těchto smluv je jistý pravidelný odbyt i při nepříznivém vývoji na trhu s touto komoditou. Nevýhoda těchto smluv nastává v případě, kdy cena smluvní je nižší nežli cena tržní.

Míra rentability za sledované období se z hodnoty 82,36 v roce 2003 propadla na -15,31 % v roce 2004, a poté vykázala opět zvýšení na 6,60 % v roce 2005. Příčinou tohoto vývoje byl pokles výnosu z 31,43 t/ha v roce 2003 na 25,23 t/ha v roce 2005 a též zvýšení nákladů na 1 t z 2 132 Kč/t v roce 2003 na 2 786 Kč/t v roce 2005, jakož i snížení realizační ceny.

Tab. 22: Porovnání ukazatelů pěstování brambor konzumních v podniku s průměrem podniků v bramborářské oblasti dle výběrového šetření VÚZE roku 2003

Ukazatel	Měrná jednotka	Podnik	Průměr oblasti
Náklady celkem	Kč/ha	66 997	67 246
Náklady hlavního výrobku	Kč/ha	66 997	67 246
Hektarový výnos hlavního výrobku	t/ha	31,43	20,11
Náklady hlavního výrobku	Kč/t	2132	3 344
Tržby za výrobky	Kč/ha	122 222	71 363
Průměrná realizační cena	Kč/t	3 888	3 722

Celkové náklady na 1 ha konzumních brambor a též jejich průměrná realizační cena je v obou prováděných šetření prakticky stejná. Hlavní příčinou odlišnosti ve zpeněžení je hektarový výnos hlavního výrobku. V zemědělském podniku je tento údaj o 11,32 t/ha vyšší oproti průměru podniků hospodařících v bramborářské oblasti. Tento stav se projevil ve výsledných tržbách z hektaru, kdy v zemědělském podniku jsou o 50 859 Kč vyšší než je průměr bramborářské oblasti.

6.5 ŘEPKA OZIMÁ

Olejninou s největším zastoupením na pěstitelské ploše olejnin v České republice je řepka olejka, pěstovaná převážně v ozimé formě. Olej se využívá pro potravinářské i technické účely. Zvyšování cen ropy vytváří prostor pro uplatnění olejů rostlinného původu pro spalování v motorech aut, ať již jako směsného paliva ve směsi s naftou, nebo jako čistého rostlinného oleje (Veinert, 2006).

6.5.1 TECHNOLOGIE PĚSTOVÁNÍ

Nejvhodnější předplodiny pro řepku jsou rané brambory, kmín či hrách, zvláště v LFA ozimé směsky. V praxi nejpoužívanější předplodiny jsou obilniny (ozimá pšenice a ozimý ječmen, případně ozimé žito či tritikale). Řepka se považuje za vynikající přerušovač obilných sledů (dodání organické hmoty, mikrobiální oživení půdy, antifytopatogenní působení, tvoření drobtové struktury půdy s vynikajícími fyzikálními vlastnostmi). Ve spotřebě živin řepka patří k nejnáročnějším plodinám. Řepka je plodinou, která zlepšuje bilanci organické hmoty v půdě, je ale náročná na dostatek živin v půdě (především dusík). Základem racionálního hnojení a výživy řepky jsou agrochemické rozborů půdy podle kterých hnojíme všemi prvky dusíku. Hnojení dusíkem je pro řepku nejdůležitější a je nutné jej správně rozložit. Celkem ze 100 % přijatého dusíku 20 % připadá na spotřebu na podzim a zbylých 80 % na jarní vegetaci. Dále je velice důležité hnojení fosforem, draslíkem a hořčíkem. Setí řepky ozimé připadá na poslední dekádu měsíce srpna. Z důvodu výskytu řady chorob a škůdců je po sobě řepka nesnášenlivá, kdy je vyžadován časový odstup minimálně čtyři roky. Díky plevelům, chorobám a škůdcům je snižován výnos řepky o 25 – 35 %. Choroby na řepce škodí hlavně tím, že poškozují asimilační plochu a vedou k předčasnému usychání a dozrávání. Nejnebezpečnější je plíseň šedá a hlízenka obecná. Chemická ochrana je možná v době květu. Škůdci mohou značně snížit výnos řepky, a proto ochrana proti nim je vždy nutná. Nejzávažnější škody pochází od škůdců na generativních orgánech a plodech. Mezi velice nebezpečné škůdce se řadí například blýskáček řepkový, bejlmorka kapustová, dřepčící či krytonosci (Diviš, 2000).

6.5.2 ZPENĚŽOVÁNÍ

Tukový průmysl toleruje obsah příměsí v semenech do 3 % a vyžaduje obsah vody v semenech do 8 %. Těchto hodnot však nelze dosáhnout přímo při sklizni, a tak je nutné následné čištění a dosoušení řepkového semene (Diviš, 2000). Tyto práce jsou prováděny v prostorách podniku. Vyčištěné a dosušené semeno je dodáváno do výkupu ZZN Havlíčkův Brod, a. s.

Tab. 23: Jakostní podmínky pro výkup semena řepky ozimé

Základní hodnoty (%)	
Vlhkost a těkavé látky	8,0
Semena porostlá a poškozená	2,0
Nečistoty	2,0
Rostlinné výrobky nesmí při dodávkách překročit tyto hodnoty	
Vlhkost a těkavé látky (max. %)	22,0
Semena porostlá a poškozená celkem (max. %)	5,0
Nečistoty (max. %)	5,0
Z toho semena naplesnivělá (max. %)	0

Zdroj ZZN Havlíčkův Brod, a. s.

V České republice byla v roce 2004 řepka sklizena z plochy 259,46 tis. ha. Její zastoupení na výměře pěstovaných olejnin činilo 67,8 %. Při vysokém hektarovém výnosu 3,60 t/ha dosáhla celková produkce řepkového semene 934,67 tis. tun. Přestože objem produkce řepky značně přesahuje hladinu domácí spotřeby, která činila včetně zpracování pro nepotravinářské užití 500 tis. tun, bylo do ČR dovezeno téměř 50 tis. tun řepkového semene z okolních států. Ceny zemědělských výrobců řepkového semene od sklizně klesaly až do konce sklizňového roku. Průměrná cena zemědělských výrobců za rok 2004 dosáhla 7 137 Kč/t. Na výši průměrné ceny se ale podílela především vysoká cena v první polovině roku. V prosinci roku 2004 poklesla cena zemědělských výrobců na 6 244 Kč/t (Veinert, 2005). V roce 2005 oproti roku 2004 činila produkce 769 377 tun z celkové plochy řepky 267 160 ha. Vzhledem k méně příznivým klimatickým podmínkám oproti roku 2004 bylo v roce 2005 dosaženo průměrného výnosu 2,88 t/ha (Veinert, 2006).

6.5.3 NÁKLADOVOST A RENTABILITA ŘEPKY OZIMÉ

Vlastní náklady řepky ozimé na 1 ha jsou uvedeny v tabulce 24, jejich vývoj v tabulce 25 a struktura v tabulce 26. Analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability řepky ozimé je charakterizována v tabulce 27. Nakonec je v tab. 28 porovnání výsledků pěstování řepky ozimé v zemědělském podniku s průměrem podniků v bramborářské oblasti dle výběrového šetření VÚZE roku 2003.

Tab. 24: Vlastní náklady řepky ozimé na 1 ha v letech 2003 – 2005

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Osiva - nakupovaná	Kč/ha	429	332	926
Osiva - vlastní	Kč/ha	0	0	0
Hnojiva - nakupovaná	Kč/ha	3 480	2 723	4 248
Hnojiva - vlastní	Kč/ha	2 909	3 038	3 369
Prostředky ochrany rostlin	Kč/ha	2 617	3 964	4 616
Ostatní přímý materiál	Kč/ha	60	48	77
Přímé materiálové náklady celkem	Kč/ha	9 495	10 105	13 236
Ostatní přímé náklady a služby	Kč/ha	1 138	1 506	2 380
Osobní náklady	Kč/ha	2 521	2 650	2 742
Náklady pomocných činností	Kč/ha	3 659	2 870	4 615
Režie	Kč/ha	1 636	1 723	2 801
Náklady celkem	Kč/ha	18 449	18 854	25 774

Náklady na 1 ha řepky ozimé v podniku se pohybovaly v rozmezí od 18 449 Kč v roce 2003 do 25 774 Kč v roce 2005. Celkový nárůst nákladů činil 39,70 %. Nejvyšší vliv na tento vývoj mělo zvýšení nákladů na osiva, které se oproti roku 2003 zvýšily o 115,85 %. Tento nárůst byl způsoben zvýšením cen nakoupeného osiva. Pro pěstování bylo ve sledovaném období využito odrůd Jesper, Navajo a Rasmus.

Tab. 25: Vývoj vlastních nákladů na 1 ha řepky ozimé v letech 2003 - 2005
(rok 2003 = 100 %)

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Osiva - nakupovaná	%	100,00	77,39	215,85
Osiva - vlastní	%	100,00	100,00	100,00
Hnojiva - nakupovaná	%	100,00	78,25	122,07
Hnojiva - vlastní	%	100,00	104,43	115,81
Prostředky ochrany rostlin	%	100,00	151,47	176,39
Ostatní přímý materiál	%	100,00	80,00	128,33
Přímé materiálové náklady celkem	%	100,00	106,42	139,40
Ostatní přímé náklady a služby	%	100,00	132,34	209,14
Osobní náklady	%	100,00	105,12	108,77
Náklady pomocných činností	%	100,00	78,44	126,13
Režie	%	100,00	105,32	171,21
Náklady celkem	%	100,00	102,20	139,70

Nárůst zaznamenaly i náklady hnojiva, a to jak náklady na nakupovaná, tak i náklady na hnojiva vlastní. U nákladů na hnojiva nakupovaná činilo zvýšení oproti roku 2003 22,07 % v roce 2005 a u nákladů na hnojiva vlastní 15,81 %. Důvodem bylo jednak zvýšení cen nakupovaných hnojiv, ale i nárůst intenzity hnojení za účelem dosažení vyššího výnosu. Tato cesta se ukázala jako příznivá a z údaje roku 2003, kdy výnos činil pouhých 2,09 t/ha, bylo dosaženo zvýšení o více jak 1 t/ha. V roce 2004 činil výnos 3,50 t/ha a v roce 2005 3,29 t/ha.

Tab. 26: Struktura vlastních nákladů na 1 ha řepky ozimé v letech 2003 – 2005

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Osiva - nakupovaná	%	2,33	1,76	3,59
Osiva - vlastní	%	0,00	0,00	0,00
Hnojiva - nakupovaná	%	18,86	14,44	16,48
Hnojiva - vlastní	%	15,77	16,11	13,07
Prostředky ochrany rostlin	%	14,19	21,02	17,91
Ostatní přímý materiál	%	0,33	0,25	0,30
Přímé materiálové náklady celkem	%	51,47	53,60	51,35
Ostatní přímé náklady a služby	%	6,17	7,99	9,23
Osobní náklady	%	13,66	14,06	10,64
Náklady pomocných činností	%	19,83	15,22	17,91
Režie	%	8,87	9,14	10,87
Náklady celkem	%	100,00	100,00	100,00

Zvýšení celkových nákladů ovlivnil i růst nákladů na přípravky na ochranu rostlin; ten činil 76,39 % a podíl těchto nákladů se na celkových nákladech pohyboval v rozmezí 14,19 % - 21,02 %. Nejvyšší podíl na celkových nákladech činily v roce 2004. Stoupající trend nákladů na 1 ha byl způsoben jednak zvýšením cen nakoupených hnojiv a též zvýšením intenzity aplikace přípravků na ochranu rostlin z důvodu vyššího výskytu živočišných škůdců, ale i chorob v roce 2005.

Tab. 27: Analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability řepky ozimé v letech 2003 – 2005

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Vlastní náklady	Kč/ha	18 449	18 854	25 774
Hektarový výnos výrobku	t/ha	2,09	3,50	3,29
Vlastní náklady	Kč/t	8 827	5 387	7 848
Průměrná realizační cena	Kč/t	7 750	6 165	5 388
Zisk z 1 t	Kč/t	-1 077	778	-2 460
Dotace na 1 t hlavního výrobku (SAPS+TOP UP)	Kč/t	0	954	1 345
Zisk včetně dotací	Kč/t	-1 077	1 732	-1 115
Míra rentability	%	-12,20	32,15	-14,21
Objem rentability - zisk z 1 ha	Kč/ha	-2 251	6 062	-3 668

Vývoj ekonomických ukazatelů v hodnocení této plodiny vykazoval značné výkyvy. V roce 2003 činila míra rentability -12,20 %, v roce 2004 dosáhla 32,15 % a oproti roku 2005 nastal opět propad na -14,21 %. Objem rentability kopíroval trend vývoje předchozího ukazatele a v průběhu let činil -2 251 Kč/ha v roce 2003, poté zaznamenal kladnou úroveň 6 062 Kč/ha a v roce 2005 bylo pěstování řepky ozimé opět ztrátové, a to -3 668 Kč. Toto bylo způsobeno především dramatickým snižováním průměrné realizační ceny z 7 750 Kč/t v roce 2003 na 5 388 Kč/t v roce 2005, který byl ovlivněn negativním tržním prostředím při obchodování s touto komoditou.

Tab. 28: Porovnání výsledků pěstování řepky ozimé v podniku s průměrem podniků v bramborářské oblasti dle výběrového šetření VÚZE roku 2003

Ukazatel	Měrná jednotka	Podnik	Průměr oblasti
Náklady celkem	Kč/ha	18 449	17 336
Náklady hlavního výrobku	Kč/ha	18 449	17 336
Hektarový výnos hlavního výrobku	t/ha	2,09	1,65
Náklady hlavního výrobku	Kč/t	8 827	10 509
Průměrná realizační cena	Kč/t	7 750	7 308
Tržby za výrobky	Kč/ha	16 235	11 882

Celkové náklady na 1 ha daného podniku jsou o 1 113 Kč/ha vyšší než ve výběrovém souboru. Příčinou tohoto rozdílu jsou vyšší náklady na hnojiva či vysoká přejezdová vzdálenost mezi pozemky a sklady v podniku. Vzhledem k větší intenzifikaci hnojení bylo dosaženo též vyššího hektarového výnosu řepky ozimé. Důvodem lepšího zpeněžení této komodity jsou velmi dobré dodavatelsko-odběratelské vztahy mezi analyzovaným podnikem a obchodní společností.

7 ROZBOR NÁKLADOVOSTI, ZPENĚŽOVÁNÍ A RENTABILITY HLAVNÍCH ŽIVOČIŠNÝCH PRODUKTŮ

7.1 DOJNICE

Produkce mléka je v chovu skotu nejdůležitější hospodářská vlastnost. Mléko je základní a nepostradatelnou složkou lidské výživy. Kravské mléko je konzumováno v přirozeném stavu přímo nebo zpracované mlékárenskou výrobou na výrobky, jako jsou sýry, zakysaná mléka, jogurty, tvarohy, másla apod. (Vejščík, 2001).

Situace obchodu s mlékem byla v roce 2004 ovlivněna vstupem České republiky na jednotný trh Evropské unie, kde trh s mlékem a mléčnými výrobky je přísně regulován od produkce až po obchod. Producenti získali případnou možnost odbytu syrového mléka zahraničním zpracovatelům, čeští zpracovatelé možnost uplatnění svých produktů na společném trhu. Vstup na regulovaný trh odstranil negativní ekonomické dopady související s nadprodukcí, jak surovin tak výrobků (Veinert, 2005). V roce 2005 vývoj v sektoru mléka a mléčných výrobků již plně probíhal v podmínkách rozšířeného unijního trhu. Situace na trhu zůstala poměrně stabilizována. Zvýšení zaznamenal mezinárodní obchod a prokázal dobrou konkurenceschopnost odvětví, jak chovatelů, tak zpracovatelů (Veinert, 2006).

V zemědělském podniku je pro mléčnou užitkovost chováno plemeno Holštýnského skotu, a to v počtu 670 ks. Průměrná roční dojivost se ve sledovaných letech 2003, 2004, 2005 pohybovala na úrovni 5748, 6274 a 6800 litrů. Dle Vejščíka (2001) mají zvířata minimální osvalení, plošší hrudník, výrazné kyčle a pevné končetiny. Vemeno je dlouhé, o široké základně, s plochým přechodem na pupeční stěnu a vzadu pevně upnuté. Typická je černostrakatá barva s bílými znaky na těle a na hlavě. Chov v ČR je po roce 1990 nejvíce ovlivňován vedle severoamerického genetického materiálu ještě dovozem z Francie, Holandska, Dánska, Itálie a SRN. Dojnice jsou většího tělesného rámce s výškou v kříži 145 cm a živou hmotností 750 kg. Mají dobře vyvinuté vemeno a harmonickou stavbu těla s dobře utvářenými končetinami.

NÁKLADOVOST A RENTABILITA DOJNIC

Vlastní náklady dojnic na 1 KD uvádí tabulka 29, jejich vývoj tabulka 30 a v tabulce 31 je vyčíslena struktura vlastních nákladů. V tabulce 32 je uveden přehled základních ukazatelů nákladovosti, zpeněžování a rentability dojnic a v tabulce 33 je uvedeno porovnání ukazatelů daného podniku s průměrem podniků v bramborářské oblasti dle výběrového šetření VÚZE roku 2003.

Tab. 29: Vlastní náklady dojnic na 1 KD v letech 2003 – 2005

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Krmiva (steliva) - nakupovaná	Kč/KD	31,92	41,03	42,61
Krmiva (steliva) - vlastní	Kč/KD	22,96	22,11	17,82
Léčiva a desinfekční prostředky	Kč/KD	2,53	3,00	3,35
Ostatní přímý materiál	Kč/KD	1,32	1,55	1,15
Přímé materiálové náklady celkem	Kč/KD	58,73	67,69	64,93
Ostatní přímé náklady a služby	Kč/KD	17,87	11,71	11,47
Osobní náklady	Kč/KD	27,38	19,99	22,29
Odpisy DNHM	Kč/KD	24,13	24,77	26,41
Náklady pomocných činností	Kč/KD	2,92	1,71	1,89
Režie	Kč/KD	19,75	24,59	28,94
Náklady celkem	Kč/KD	150,78	150,46	155,93

Celkové náklady na krmný den se v analyzovaném období zvýšily ze 150,78 Kč na 155,93 Kč, což činí v procentickém vyjádření nárůst o 3,42 %. Vysoký vliv na toto zvýšení měl růst nákladů na nakupovaná krmiva (steliva), a to z 31,92 Kč/KD v roce 2003 na 42,61 Kč/KD v roce 2005. Náklady na vlastní krmiva se však snížily, a to za sledované období o 22,39 %. Vývoj tak naznačuje postupné snižování zkrmování vlastních krmiv a zvýšení spotřeby krmiv nakupovaných.

Tab. 30: Vývoj vlastních nákladů na 1 KD dojnic v letech 2003 - 2005 (rok 2003 = 100 %)

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Krmiva (steliva) - nakupovaná	%	100,00	128,54	133,49
Krmiva (steliva) - vlastní	%	100,00	96,30	77,61
Léčiva a desinfekční prostředky	%	100,00	118,58	132,41
Ostatní přímý materiál	%	100,00	117,42	87,12
Přímé materiálové náklady celkem	%	100,00	115,26	110,56
Ostatní přímé náklady a služby	%	100,00	65,53	64,19
Osobní náklady	%	100,00	73,01	81,41
Odpisy DNHM	%	100,00	102,65	109,45
Náklady pomocných činností	%	100,00	58,56	64,73
Režie	%	100,00	124,51	146,53
Náklady celkem	%	100,00	99,79	103,42

Dále zvýšení zaznamenaly i náklady na léčiva a desinfekční prostředky o 32,41 %, což je dáno postupným zvyšováním cen těchto prostředků a i zvýšením nemocnosti zvířat. Mezi nejčastější onemocnění dojnic dle hlavního zootechnika patří záněty jater, která jsou způsobena zkrmováním méně kvalitních objemných krmiv. Dále se vyskytují poruchy reprodukce. Brakace, tedy nutné porážky dojnic, činí průměrně 37,20 %.

Tab. 31: Struktura vlastních nákladů na 1KD dojníc v letech 2003 – 2005

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Krmiva (steliva) - nakupovaná	%	21,17	27,27	27,33
Krmiva (steliva) - vlastní	%	15,23	14,69	11,43
Léčiva a desinfekční prostředky	%	1,68	1,99	2,15
Ostatní přímý materiál	%	0,88	1,03	0,74
Přímé materiálové náklady celkem	%	38,95	44,99	41,64
Ostatní přímé náklady a služby	%	11,85	7,78	7,36
Osobní náklady	%	18,16	13,29	14,29
Odpisy DNHM	%	16,00	16,46	16,94
Náklady pomocných činností	%	1,94	1,14	1,21
Režie	%	13,10	16,34	18,56
Náklady celkem	%	100,00	100,00	100,00

Z důvodu přestavby kravína došlo ve sledovaném období k úspoře energií a tím zaznamenaly snížení ostatní přímé náklady a služby z 17,87 Kč/KD na 11,47 Kč/KD, čili snížení na 64,19 % v roce 2005 oproti roku 2003. S přestavbou kravína, a tím také snížením počtu pracovníků obsluhujících dojnice, nastal i pokles osobních nákladů na úroveň 81,41 % v roce 2005 oproti roku 2003. Stejný trend zaznamenal i vývoj nákladů pomocných činností, které se ze 2,92 Kč/KD v roce 2003 snížily na hodnotu 1,89 Kč/KD v roce 2005.

Tab. 32: Analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability dojníc v letech 2003 – 2005

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Vlastní náklady	Kč/KD	150,78	150,46	155,93
Vedlejší výrobek (ve s. c.)	Kč/KD	15,76	15,75	15,77
Vlastní náklady hlavního výrobku	Kč/KD	135,02	134,71	140,16
Průměrná denní užitkovost	l/den	15,75	17,14	18,63
Vlastní náklady	Kč/l	8,57	8,28	7,52
Průměrná realizační cena	Kč/l	8,18	7,87	8,24
Zisk bez dotací	Kč/l	-0,39	-0,41	0,72
Dotace	Kč/l	0,13	0,32	0,12
Zisk včetně dotací	Kč/l	-0,26	-0,09	0,84
Míra rentability	%	-3,03	-1,09	11,17
Objem rentability - zisk na 1 den	Kč/den	-4,10	-1,54	15,65

Míra rentability měla vzrůstající trend a z $-3,03\%$ v roce 2003 stoupla na $11,17\%$ v roce 2005. Na tento vývoj mělo vliv především zvýšení průměrné denní dojivosti z $15,75\text{ l}$ v roce 2003 na $18,63\text{ l}$ v roce 2005, díky čemuž se náklady na 1 l snížily z $8,57\text{ Kč/l}$ na $7,52\text{ Kč/l}$. Objem rentability produkce mléka se tak ze ztráty v roce 2003, která činila $-4,10\text{ Kč/den}$, zvýšil na $15,65\text{ Kč/den}$ v roce 2005. Na zpeněžování mléka má vysoký vliv průměrná realizační cena za 1 l vykupovaného mléka, která se ve sledovaném období pohybovala v rozmezí od $7,87\text{ Kč/l}$ do $8,24\text{ Kč/l}$, nejnižší hodnota byla v roce 2004, a to $7,87\text{ Kč/l}$. I přes snížení nákladů na 1 l mléka na hodnotu $8,28\text{ Kč/l}$ v roce 2004, bylo dosaženo objemu rentability $-1,54\text{ Kč/den}$, ztráta však byla nižší než v předchozím roce 2003, kdy průměrná realizační cena činila $8,18\text{ Kč/l}$ a objem rentability $-4,10\text{ Kč/den}$.

Tab. 33: Porovnání ukazatelů chovu dojníc v podniku s průměrem podniků v bramborářské oblasti dle výběrového šetření VÚZE roku 2003

Ukazatel	Měrná jednotka	Podnik	Průměr oblasti
Náklady celkem	Kč/KD	150,78	127,70
Vlastní náklady hlavního výrobku	Kč/KD	135,02	115,8
Průměrná denní užitkovost	l/den	15,75	15,34
Vlastní náklady	Kč/l	8,57	7,55
Tržby za výrobky	Kč/KD	116,83	114,45
Průměrná realizační cena	Kč/l	8,18	7,86

Náklady na krmný den dojníc v podniku jsou o 23,08 Kč vyšší než ve výběrovém souboru. Příčinou tohoto rozdílu jsou vyšší náklady na nakupovaná hnojiva, léčiva a desinfekční prostředky. Veškerá produkce mléka byla dodávána do firmy Pribina Příbrav, a. s. Jelikož se tato firma více specializovala na výrobu speciálních sýrů, vykupovala danou komoditu za jednu z nejvyšších cen ze všech mlékáren v České republice. Podmínkou však bylo splnění vysoké kvalitativní požadavků tohoto odběratele. Daná situace se velmi příznivě projevila na velmi dobrém zpeněžení mléka.

7.2 VÝKRM SKOTU

Cílem výkrmu skotu je produkce co největšího množství kvalitního hovězího masa dosažená při co nejpríznivějších ekonomických podmínkách. Pro hodnocení jatečného skotu je v České republice používán systém SEUROP. Představuje vysoce objektivní systém hodnocení založený na zařazení jatečných těl v teplém stavu do tříd jakosti podle zmasilosti a tříd jakosti podle protučnělosti. Cena se stanovuje dohodou mezi prodávajícím (chovatelem) a kupujícím (zpracovatelem masa) a je v průběhu roku variabilní z důvodu kolísání nabídky a poptávky.

Systém SEUROP rozděluje jatečný skot do těchto kategorií:

A – býci do 2 let věku – nekastrovaná mladá zvířata mladší dvou let

B – býci nad 2 roky věku – dospělá nekastrovaná zvířata

C – volí – kastrovaná samčí zvířata

D – krávy – samičí zvířata – otelené plemenice

E – jalovice – dospělá samičí zvířata, která se ještě neotelila

T – telata – bez ohledu na pohlaví a věk do 150 kg živé hmotnosti s vlastnostmi a charakteristikami telecího masa

M – mladý skot – nedospělá zvířata samčího i samičího pohlaví.

Systém SEUROP rozlišuje při hodnocení těl skotu v jatečné úpravě v teplém stavu 6 tříd podle zmasilosti a 5 tříd podle protučnělosti. Třídy podle stupně zmasilosti se označují písmeny S, E, U, R, O, P. Třída jatečné stavby se posuzuje na základě utváření hlavních tělesných partií, jimiž jsou kýta, hřbet, plec. Třídy podle protučnělosti se označují číslicemi od 1 do 5. Posuzuje se míra povrchového ztučnění jatečného trupu a protučnění v hrudní dutině (Vejščík, 2001).

Analýza byla zaměřena na skot v produkci hovězího masa intenzivním směrem. Pro tento účel je v podniku chováno České strakaté plemeno, a to v počtu 300 ks. Šlechtění tohoto plemene je orientováno na maso-mléčný užitkový typ. Průměrný denní přírůstek v podniku se pohyboval v rozmezí od 0,90 kg v roce 2003 do 0,75 kg v roce 2005. Tento záporný vývoj byl způsoben zkrmováním méně kvalitních krmiv a také stresem zvířat při přechodu z ustájení vazného na volné. Kvalita masa a jatečná výtěžnost se pohybovala okolo 58 %.

NÁKLADOVOST A RENTABILITA SKOTU VE VÝKRMU

Vlastní náklady na 1 KD skotu ve výkrmu uvádí tabulka 34. V dalších tabulkách (tab. 35 a 36) je uveden vývoj vlastních nákladů na 1 KD skotu ve výkrmu a jejich struktura. Analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability je vyčíslena v tabulce 37. Na závěr v tab. 38 je provedeno porovnání ukazatelů výkrmu skotu v podniku s průměrem podniků v bramborářské oblasti dle výběrového šetření VÚZE roku 2003.

Tab. 34: Vlastní náklady na 1 KD skotu ve výkrmu v letech 2003 – 2005

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Krmiva (steliva) - nakupovaná	Kč/KD	9,64	9,39	12,44
Krmiva (steliva) - vlastní	Kč/KD	13,45	14,21	13,99
Léčiva a desinfekční prostředky	Kč/KD	0,07	0,08	0,11
Ostatní přímý materiál	Kč/KD	0,29	0,12	0,49
Přímé materiálové náklady celkem	Kč/KD	23,45	23,80	27,03
Ostatní přímé náklady a služby	Kč/KD	2,77	1,32	1,44
Osobní náklady	Kč/KD	4,82	3,82	3,72
Odpisy DNHM	Kč/KD	1,07	0,93	0,89
Náklady pomocných činností	Kč/KD	14,97	9,75	10,93
Režie	Kč/KD	3,88	3,79	5,51
Náklady celkem	Kč/KD	50,96	43,41	49,52

Celkové náklady na krmný den se pohybovaly v rozmezí od 50,96 Kč v roce 2003 do 49,52 Kč v roce 2005. Nejnižší hodnota byla v roce 2004, a to 43,41 Kč. Na toto snížení měla vliv především přestavba výkrmny skotu, s čímž souviselo snížení osobních nákladů na 79,25 % oproti roku 2003, které dále pokračovalo na 77,18 % v roce 2005.

Tab. 35: Vývoj vlastních nákladů na 1 KD skotu ve výkrmu v letech 2003 - 2005
(rok 2003 = 100 %)

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Krmiva (steliva) - nakupovaná	%	100,00	97,41	129,05
Krmiva (steliva) - vlastní	%	100,00	105,65	104,01
Léčiva a desinfekční prostředky	%	100,00	114,29	157,14
Ostatní přímý materiál	%	100,00	41,38	168,97
Přímé materiálové náklady celkem	%	100,00	101,49	115,27
Ostatní přímé náklady a služby	%	100,00	47,65	51,99
Osobní náklady	%	100,00	79,25	77,18
Odpisy DNHM	%	100,00	86,92	83,18
Náklady pomocných činností	%	100,00	65,13	73,01
Režie	%	100,00	97,68	142,01
Náklady celkem	%	100,00	85,18	97,17

V této souvislosti ve sledovaném období nastala úspora energie, čímž se snížily ostatní přímé náklady z 2,77 Kč/KD v roce 2003 na 1,44 Kč/KD v roce 2005, což byl pokles na 51,99 %. Díky přestavbě krmné linky a tím zefektivnění krmení se též snížily náklady pomocných činností z 14,97 Kč v roce 2003 na 10,93 Kč v roce 2005 a na celkových nákladech se jejich podíl snížil z 29,38 % na 22,07 %.

Tab. 36: Struktura vlastních nákladů na 1 KD skotu ve výkrmu v letech 2003 – 2005

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Krmiva (steliva) - nakupovaná	%	18,92	21,63	25,12
Krmiva (steliva) - vlastní	%	26,39	32,73	28,25
Léčiva a desinfekční prostředky	%	0,14	0,18	0,22
Ostatní přímý materiál	%	0,57	0,28	0,99
Přímé materiálové náklady celkem	%	46,02	54,83	54,58
Ostatní přímé náklady a služby	%	5,44	3,04	2,91
Osobní náklady	%	9,46	8,80	7,51
Odpisy DNHM	%	2,10	2,14	1,80
Náklady pomocných činností	%	29,38	22,46	22,07
Režie	%	7,61	8,73	11,13
Náklady celkem	%	100,00	100,00	100,00

Naproti tomu došlo v roce 2005 ke zvýšení jak nákladů na nakupovaná krmiva, oproti roku 2003 činil nárůst 29,05 %, tak nákladů na léčiva a desinfekční prostředky o 57,14 %. Na zvýšení nákladů se podílela svým růstem i režie, jejíž zvýšení činí 42,01 % v roce 2005 oproti roku 2003. Ve struktuře nákladů se pohybovala v rozmezí 7,61 % - 11,13 %.

Tab. 37: Analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability skotu ve výkrmu v letech 2003 – 2005

Ukazatel	Měrná jednotka	Rok		
		2003	2004	2005
Vlastní náklady	Kč/KD	50,96	43,41	49,52
Vedlejší výrobek (ve s. c.)	Kč/KD	2,40	2,02	2,03
Vlastní náklady hlavního výrobku	Kč/KD	48,56	41,39	47,49
Průměrný denní přírůstek	kg/den	0,90	0,82	0,75
Vlastní náklady živé hmotnosti	Kč/kg	46,68	43,40	45,88
Průměrná realizační cena	Kč/kg	38,00	39,90	42,70
Zisk z 1 kg živé hmotnosti	Kč/kg	-8,68	-3,50	-3,18
Dotace na VDJ přepočtené na 1kg živé hmotnosti	Kč/kg	0,00	0,76	1,49
Zisk z 1 kg včetně dotací	Kč/kg	-8,68	-2,74	-1,69
Míra rentability	%	-18,59	-6,31	-3,68
Objem rentability - zisk na 1 den	Kč/den	-7,81	-2,25	-1,27

Výkrm skotu byl v celém sledovaném období ztrátový. Vykázaná ztráta byla způsobena především příliš nízkou průměrnou realizační cenou, která se pohybovala v rozmezí od 38,00 Kč/kg v roce 2003 do 42,70 Kč/kg v roce 2005. Průměrná realizační cena tak nepokryla ani vlastní náklady na kilogram živé hmotnosti. Ztráta však byla postupně zmírňována získanými dotacemi na VDJ, ale také určitou snahou podniku na snížení nákladů na kilogram živé hmotnosti z 46,68 Kč/kg v roce 2003 na 45,88 Kč/kg v roce 2005. Vývoj míry rentability ve sledovaném období vykazuje postupné a trvalé snižování ztrátovosti, z -18,59 % na konečných -3,68 %.

Tab. 38: Porovnání ukazatelů výkrmu skotu v podniku s průměrem podniků v bramborářské oblasti dle výběrového šetření VÚZE roku 2003

Ukazatel	Měrná jednotka	Podnik	Průměr oblasti
Náklady celkem	Kč/KD	50,96	33,62
Vlastní náklady hlavního výrobku	Kč/KD	48,56	31,37
Průměrná denní užitkovost	kg/den	0,90	0,88
Vlastní náklady	Kč/kg	46,68	42,73
Tržby za výrobky	Kč/KD	53,62	48,49
Průměrná realizační cena	Kč/kg	38,00	35,37

Celkové náklady skotu ve výkrmu na 1 krmný den v daném podniku jsou o 17,34 Kč vyšší, než ve výběrovém souboru. Důvodem tohoto rozdílu jsou vyšší náklady na nakupovaná krmiva, a též velké vzdálenosti mezi středisky, a to skladem krmiv a stájí. Tržby za výrobky v daném podniku jsou vyšší o 5,13 Kč/KD oproti průměru bramborářské oblasti. Příčinou lepšího zpeněžení hovězího masa je vyšší průměrná realizační cena býků ve výkrmu. V souboru šetření je však zjištěná průměrná realizační cena ovlivněna různorodým poměrem chovaných a následně prodávaných plemen vykrmených býků.

8 ZÁVĚR

Analýza nákladovosti, zpeněžování a rentability byla uskutečněna v jednom ze tří největších podniků v regionu. Z pěstovaných plodin v podniku byly do analýzy zahrnuty z obilovin pšenice ozimá a ječmen jarní, dále brambory konzumní a řepka ozimá. Z živočišné výroby byl rozbor soustředěn na skot, a to na skot ve výkrmu a dojnice. Výsledky hospodaření podniku byly ovlivněny v jednotlivých letech jak vývojem cen vstupů, zejména růstem cen osiv, přípravků na ochranu rostlin a realizačních cen komodit, tak rozdílnými klimatickými podmínkami v rostlinné výrobě. V oblasti živočišné výroby to byl především růst cen krmiv a léčiv a též vývoj cen na trhu s mlékem a masem.

Z hlediska rostlinné výroby rok 2003 lze charakterizovat jako srážkově podprůměrný, což se nepříznivě projevilo zejména v hektarových výnosech obilovin a řepky ozimé. V důsledku tohoto vývoje a vlivem nízkých realizačních cen podnik dosáhl nízké hodnoty tržeb. Vlastní náklady na 1 ha a také i celkové náklady za podnik jako celek vykázaly též nízkou úroveň. Na konci tohoto roku tak bylo dosaženo mírného zisku. Rok 2004 se vyznačoval velmi dobrou úrodou. Sklizeň sledovaných plodin zaznamenala značný nárůst a byla nejvyšší v celém sledovaném období. Průměrné realizační ceny byly též na dobré úrovni. Tento příznivý vývoj vyústil dosažením nejvyššího zisku za sledované období. Pokles průměrných realizačních cen v roce 2005 znamenal, i přes dosažení dobrých výnosů z hektaru, snížení tržeb z rostlinné výroby sledovaných plodin. Podnik však v tomto roce dosáhl kladného výsledku hospodaření.

V oblasti výkrmu skotu příznivý vývoj průměrných realizačních cen a také postupné snižování nákladovosti výroby vedlo v jednotlivých letech ke snižování vykazované ztráty. Velice negativní vliv na hospodaření v této oblasti však měl značný pokles průměrného denního přírůstku. Tento nepříznivý vývoj průměrného denního přírůstku způsobil, že hospodaření podniku v této oblasti živočišné výroby bylo v celém hodnoceném období ztrátové.

Chov dojníc dosáhl v letech 2003 - 2005 výrazného zlepšení. V tomto období se postupně vlivem lepší péče o zvířata, použitím moderních technologií v chovu a zkrmováním kvalitních krmiv, zvyšovala doживost krav. Tento vývoj se pozitivně projevil ve snížení vlastních nákladů na litr mléka. Příznivý vývoj na trhu s mlékem se odrazil na zvýšení poptávky, a tak došlo i ke zvýšení průměrné realizační ceny. Výsledkem tak bylo v roce 2005 oproti předchozím ztrátovým obdobím dosažení zisku a také poměrně vysoké míry rentability.

Významný vliv na hospodaření v zemědělství měl vstup České republiky do Evropské unie. Tímto krokem se pro české zemědělce otevřela možnost čerpat finanční prostředky z evropských fondů. Analyzovaný podnik tak prošel dynamickým vývojem. Příliv finančních prostředků umožnil podniku zmodernizovat jak jeho technologickou, tak technickou základnu. Investiční dotace byly využity na provedení přestavby stájí pro zvířata, což se pozitivně projevilo v hospodaření živočišné výroby. Dále byly nakoupeny moderní stroje pro rostlinnou výrobu. Dotace se projeví též v rostlinné produkci, a to zejména jednotné platby na plochu (SAPS), národní doplňkové platby k jednotné platbě na plochu, dotace v rámci agroenvironmentálních opatření (LFA).

Hodnocení nákladovosti, zpeněžování a rentability v podniku je vzhledem k ekonomickému vývoji v zemědělské oblasti velice důležité. Provádění kalkulace nákladů a porovnávání nákladů za určité časové období, podává manažerům podniku podrobné a přesné informace o problémech a příčinách vývoje nákladů v podniku. Pomáhá určit hlavní problémy neúspěchu a významně pomáhá při vytváření plánů na zefektivnění výroby. Sledování dosažené ziskovosti patří k jedním z hlavních kritérií hodnocení efektivnosti hospodaření podniku. Velice variabilní, vlivem nabídky a poptávky na trhu se zemědělskými komoditami, jsou ceny zemědělských výrobců, jejichž vývoj přímo souvisí s dosaženou úspěšností zpeněžování produkce.

9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Diviš, J., et al. Pěstování rostlin. 1. vyd. České Budějovice: JU ZF, 2000. ISBN 80-7040-456-6.
2. Doležal, J., Fireš, B., Míková, M. 1. vyd. Finanční účetnictví. Praha: Grada, 1992. ISBN 80-85623-10-2.
3. Fibírová, J., Šoljaková, L., Wagner, J. Nákladové účetnictví (Manažerské účetnictví I). Praha: VŠE, 2004. ISBN 80-245-0746-3.
4. Grünwald, R., Holečková, J. Finanční analýza a plánování podniku. 1. vyd. Praha: VŠE, 2002. ISBN 80-245-0422-7.
5. Král, B. Nákladové účetnictví. 1. vyd. Praha: VŠE, 1998. ISBN 80-7079-058-X.
6. Křikač, K. Náklady, ceny, rentabilita. 2. vyd. Plzeň : Západočeská univerzita, 2000. ISBN 80-7082-669-X.
7. Kučera, Z. Vybrané kapitoly ekonomiky odvětví zemědělské výroby. 1. vyd. České Budějovice: ZF JU, 2002. ISBN 80-7040-535-X.
8. Leiber, F., Kraus, J. et al. Nauka o hospodaření zemědělského podniku. 1. vyd. Praha: Český institut agrární ekonomiky, 1991. ISBN neuv.
9. Mařík, M. et al. Finanční analýza a plánování v obchodních podnicích. 2. vyd. Praha: VŠE, 1997. ISBN 80-7079-487-9.
10. Míková, M. Jednoduché účetnictví a ukončení činnosti; Rentabilita prostředků a její místo ve finančním řízení; Svobodná povolání a daně; Interní předpis o cestovních náhradách. 1. vyd. Praha: Daňový a účetní poradce podnikatele. 1999.
11. Synek, M. et al. Ekonomika a řízení podniku. 2. vyd. Praha: VŠE, 1997. ISBN 80-7079-273-6.
12. Synek, M. et al. Manažerská ekonomika. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2003. ISBN 80-247-0515-X.
13. Synek, M. et al. Podniková ekonomika. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2000. ISBN 80-7179-388-4.
14. Valach, J. et al. Finanční řízení podniku. 2. vyd. Praha: Ekopress, 1999. ISBN 80-86119-21-1.
15. Vejčík, A. Chov hospodářských zvířat. 1. vyd. České Budějovice: JU ZF, 2001. ISBN 80-7040-514-7.
16. Veinert, M. Zemědělství 2004. 1. vyd. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2005. ISBN neuv.

17. Veinert, M. Zemědělství 2005. 1. vyd. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2006. ISBN 80-7084-545-7.
18. Český statistický úřad, [citováno 2007-02-12]. Dostupné z URL <[http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/7000436279/\\$File/3109rA05.xls](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/7000436279/$File/3109rA05.xls)>
19. Farmy.cz, [citováno 2007-02-14]. Dostupné z URL <<http://www.farmy.cz/clanky/clanek33.php?PHPSESSID=0acfb122b62b5a91437e3873ddb39ef0>>
20. Finanční slovník, [citováno 2007-02-12]. Dostupné z URL <http://www.sfinance.cz/dict_detail.php?w_id=589&s_id=10>
21. Finanční slovník, [citováno 2007-02-12]. Dostupné z URL <http://www.sfinance.cz/dict_detail.php?w_id=590&s_id=10>
22. Ministerstvo zemědělství České republiky, [citováno 2007-02-14]. Dostupné z URL <<http://www.mze.cz/Index.aspx?ch=72&typ=1&val=37782&ids=0>>
23. Státní zemědělský intervenční fond, [citováno 2007-02-14]. Dostupné z URL <http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/o_nas~nase_cinnosti>